

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

на тему:

«ПЕТРО ПЕЧОРНИЙ: ТВОРЧА ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Виконала:

студентка II курсу, групи ММЕ-21-20з

спеціальності:

023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»

Гольденберг Анна Анатоліївна

Науковий керівник:

кандидат мистецтвознавства, доцент

Міщенко Ірина Іванівна

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства

Гончар Катерина Романівна

Допустити до захисту:

Протокол засідання кафедри № 5 від __ листопада 2021 р.

завідувач кафедри мистецтвознавчої експертизи

професор Федорук О. К.

Київ – 2021

АНОТАЦІЯ

Гольденберг А. А. Петро Печорний: творча та педагогічна діяльність – Магістерська дипломна робота на правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» – Київ, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2021.

Робота виконана на кафедрі мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Тему дипломної роботи затверджено рішенням кафедри.

Керівник дипломної роботи Міщенко Ірина Іванівна, кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Рецензент дипломної роботи Гончар Катерина Романівна, кандидат мистецтвознавства.

Зміст анотації

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження творчої та педагогічної діяльності сучасного мистця Петра Печорного.

У роботі подані біографічні відомості про відомого українського художника Петра Печорного в синтезі з його творчістю. Розглянуто витоки та специфіку розвитку багатогранної творчості мистця у галузі кераміки, монументально-декоративного мистецтва, проаналізовано графічний доробок художника та його живописні твори. Значну увагу приділено педагогічній діяльності Петра Печорного, окреслено особливості методу майстра з навчання майбутніх професійних керамістів. На підставі розглянутого доробку мистця зроблені висновки про своєрідність його творчості та значущість діяльності художника для сучасного мистецтва України.

Ключові слова: *Петро Печорний, кераміка, графіка, декоративно-монументальне мистецтво, живопис, педагогічний метод.*

ANNOTATION

Goldenberg A. A. Petro Pechorniy: creative and pedagogical method – Master's thesis, manuscript copyright.

Thesis for Master's Degree in Specialty 023 “Fine Art, Decorative Art, Restoration” – Kyiv, National Academy of Culture and Arts Management, 2021.

This research was performed at the Department of Art Expertise of the National Academy of Culture and Arts Management. Thesis subject was approved by the Department decree (September 2021).

Thesis supervisor is Iryna Ivanivna Mishchenko, Ph.D. of Art History, Associate Professor, Professor of the Department of Art Expertise of the National Academy of Culture and Arts Management.

Thesis reviewer is Kateryna Romanivna Gonchar, Ph.D. of Art History.

Annotation content

The purpose of the qualification work is to study the creative and pedagogical activities of contemporary artist Petro Pechorniy.

This work presents biographical information about the famous Ukrainian artist Petro Pechorniy in synthesis with his work. The origins and specifics of the development of multifaceted creativity of the artist in the field of ceramics, monumental and decorative art are considered, the graphic work of the artist and his paintings are analyzed. Considerable attention is paid to the pedagogical activity of Petro Pechorniy, the peculiarities of the master's method for training future professional ceramists are outlined. On the basis of the considered work of the artist the conclusions about originality of his creativity and significance of activity of the artist for modern art of Ukraine are made.

Key words: *Petro Pechorniy, ceramics, graphics, decorative and monumental art, painting, pedagogical method.*

ЗМІСТ

ВСТУП

.....
5

РОЗДІЛ 1. СИНТЕЗ ЖИТТЄВОГО ТА ТВОРЧОГО ШЛЯХУ ПЕТРА ПЕЧОРНОГО

1.1. Історіографія та джерельна база роботи.....10

1.2. Становлення і розвиток художника.....13

Висновки до першого розділу

РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ ПЕТРА ПЕЧОРНОГО

2.1. Традиція та інноваційні рішення у кераміці художника.....24

2.2. Монументальне мистецтво Петра Печорного.....35

2.3. Графіка та живопис у доробку мистця.....40

Висновки до другого розділу

РОЗДІЛ 3. ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕТРА ПЕЧОРНОГО

3.1. Світогляд як основа формування художника й особистості.....52

3.2. Принципи та педагогічні методи Петра Печорного.....54

Висновки до третього розділу

ВИСНОВКИ

.....
67

СПИСОК

ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ

.....

71

ДОДАТКИ

77

ВСТУП

Дослідження присвячене творчості сучасного художника України Петра Петровича Печорного.

Актуальність теми. Суспільство завжди цікавилось видатними особистостями, які формували візії певного часу та світогляд багатьох поколінь. У глобальному сенсі творчість визначного діяча мистецтва не тільки складає вагомую частину духовного світу країни, в якій він працює, а й робить більш розмаїтими прояви світової культури, впливаючи на формування інших мистців та спільноти загалом. Тож особливості становлення і розвитку таких індивідуумів є об'єктом особливої уваги дослідників. Доцільність вивчення творчості окремої особистості полягає в тому, що вона є дзеркалом часу та історичних процесів, а продукт такої діяльності є культурною цінністю, яка впливає на життя суспільства шляхом передачі набутого досвіду іншим.

Петро Печорний – відомий сучасний український мистець, народний художник України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, літературно-мистецької премії імені Івана Нечуя-Левицького та премії імені

Катерини Білокур, провідний майстер декоративного та образотворчого мистецтва. Він працює у галузі кераміки, графіки, скульптури і живопису. П. Печорний – багато обдарована й непересічна особистість, яка творить та зберігає важливий зв'язок між минулим та сьогоденням українського народу. Його діяльність відмічена численними державними нагородами, а роботи зберігаються майже у 30 державних музеях України та світу, багатьох приватних колекціях. Окреме місце займає літературна та педагогічна діяльність П. Печорного. Остання складається з двох напрямків: наукового та практичного. Художник є також автором ряду книжок, а з 2000 р. працює в Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (тепер – Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука), де довгий час очолював кафедру кераміки.

У мистецтвознавчих дослідженнях та науково-популярній літературі Петро Печорний згаданий, перш за все, як відомий український кераміст. Його графічний доробок, виконані ним монументальні твори, живопис подекуди залишаються на другому плані. Педагогічну діяльність художника, який протягом кількох десятків років підготував значну кількість українських майстрів кераміки, взагалі не було розглянуто у публікаціях. Таким чином, тема є актуальною з точки зору докладного вивчення українського мистецтва ХХ–ХХІ ст.

Петро Печорний є щирим патріотом та інтелектуалом, обізнаним не тільки у мистецтві, а й в історії, тож у своїх роботах він втілює традиційні українські образи. Актуальність вивчення його творчого та педагогічного доробку зумовлена й тим, що епоха глобалізму, в якій існує соціум, має значний вплив на культурний розвиток будь-якої держави, зокрема, й України. Засоби масової інформації поширюють західну культуру, змінюючи цінності суспільства. Домінування міжнародних культурних явищ може призводити не тільки до трансформації місцевих культур, а іноді й до їхнього знищення. Тому збереження власної національної неповторності, мистецької винятковості,

зокрема й через ретельне вивчення доробку таких видатних художників, як Петро Печорний, є важливим та необхідним в контексті усвідомлення людиною приналежності до певної спільноти, визначенні колективної ідентичності. Отже, актуальність окреслених проблем зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломну роботу виконано відповідно до плану підготовки здобувача освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Дослідження є частиною комплексної науково-дослідної роботи кафедри «Мистецтвознавчі та експертні дослідження національної культурної спадщини» (державний реєстраційний номер: 0118U001513). Дипломну роботу допущено до захисту рішенням кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (протокол від 24.11.21 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є виявлення специфіки творчості Петра Печорного. Сформульована мета передбачає розв'язання низки завдань, а саме:

- з'ясувати основні фактори, що зумовили становлення та розвиток індивідуальності мистця;
- розглянути найбільш цікаві твори Петра Печорного, виконані в різних техніках та жанрах образотворчого і декоративного мистецтва;
- виділити особливі риси творчості Петра Печорного як кераміста, графіка, художника монументального мистецтва та живописця.
- окреслити специфіку педагогічного методу художника.

Об'єкт дослідження – Творча та педагогічна діяльність художника Петра Печорного.

Предмет дослідження – змістові та технічні особливості творів П. Печорного, його творчого методу та факторів, що вплинули на становлення

і розвиток мистця; методика передачі знань та творчих навичок під час підготовки ним молодих художників-керамістів.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи. Авторкою застосований історико-біографічний метод для дослідження життєвого шляху художника, найбільш значущих аспектів та етапів, які вплинули на формування світогляду та майстерності мистця. Методи аналізу та систематизації використані для дослідження художнього доробку за напрямками творчої діяльності мистця. Застосований метод мистецтвознавчого аналізу для вивчення робіт, тематичних та стилістичних особливостей їх виконання. Емпіричні методи дослідження, зокрема, у вигляді інтерв'ю та спостереження, використані для отримання первинної інформації шляхом безпосереднього спілкування з мистцем та його учнями.

Джерельна база дослідження. Під час написання роботи для аналізу світосприйняття та творів залучені спогади Петра Печорного «На отчій землі» [41]. Крім цього, використовується матеріал з проведених авторкою роботи численних інтерв'ю з Петром Петровичем та його учнями, зокрема з Леонідом Нагірняком. Опрацьовані й інші джерела інформації про творчість художника, зокрема монографічне дослідження В. Підгори та О. Ханка «Камінний спалах», в якому розглядаються багатогранні аспекти творчості мистця [58]. До джерельної бази слід віднести альбоми робіт Петра Печорного, буклети до виставок його творів різних років. Для кращого розуміння педагогічного методу художника було розглянуто також творчі роботи учнів Петра Печорного, зокрема, Леоніда Нагірняка. Авторкою було опрацьовано 60 літературних джерел, досліджено колекції музеїв, в яких зберігаються твори П. Печорного, серед яких: Національний музей українського народного декоративного мистецтва у Києві, Канівський музей народного декоративного мистецтва, Національний музей Тараса Шевченка в Києві.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше було здійснено ґрунтовний аналіз педагогічної діяльності Петра Печорного та

доповнено відомості про такі напрямки діяльності художника, як живопис, монументально-декоративне мистецтво.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання матеріалів дослідження для подальшого вивчення творчості Петра Печорного мистецтвознавцями.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні розроблених П. Печорним методів викладання для підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей. Аналіз життєвого прикладу художника може виступати як мотивація до навчання та праці молодих мистців. Матеріали дослідження можуть бути використані для створення курсів з історії мистецтва України ХХ–ХХІ ст. або доповнення існуючих, для популяризації як сучасної вітчизняної культури, так і дослідницької роботи мистецтвознавців й експертів з вивчення творчості українських художників.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійною науковою працею. Для досягнення поставленої мети авторка проаналізувала етапи життя і творчості Петра Печорного, виявила основні біографічні факти, значущі для формування його творчого шляху. Розглянула філософсько-світоглядні засади, ключові теми та образи у творчості П. Печорного, дослідила його педагогічний метод, вивчаючи як написані ним спогади, так і проводячи інтерв'ю з художником. Авторка залучила до дослідження і матеріали самостійно проведених інтерв'ю з учнями Петра Петровича різних періодів.

Положення, висновки, пропозиції та рекомендації сформульовані авторкою на підставі одноосібного та самостійного наукового дослідження.

Апробація результатів магістерської роботи. Основні положення дослідження викладені в доповіді на конференції та прийняті до друку у збірнику матеріалів конференції:

- науково-практична конференція «Наукова атрибуція творів, експертиза та оцінка культурних цінностей», 28–29 жовтня 2021, Київ, НАКККіМ (доповідь «Петро Печорний: творча та педагогічна діяльність»).

Структура дипломної роботи. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 позицій) та додатків. У Додатках вміщено ілюстрації (37). Загальний обсяг праці 115 сторінок, основний зміст – 70 сторінок.

РОЗДІЛ 1. СИНТЕЗ ЖИТТЄВОГО ТА ТВОРЧОГО ШЛЯХУ ПЕТРА ПЕЧОРНОГО

1.1. Історіографія та джерельна база роботи

Перелік праць, що розповідають про творчість та життя Петра Печорного, нараховує понад 150 позицій. В 2008 р. була оприлюднена книга спогадів П. Печорного «На отчій землі: спогади» (упорядник О. Ханко) [41]. В розповіді художника вимальовуються цілі картини українського мистецького життя 1950–1990-их рр. У виданні вміщено також численні ілюстрації з репродукціями робіт та фотографіями. Мемуари цікаві значною кількістю подробиць, влучними характеристиками, історичними описами, котрі допомагають глибше зрозуміти досліджувану особистість.

Досить вагомий вклад у дослідження творчого доробку Петра Печорного вносить книга «Камінний спалах: Петро Печорний. Кераміка і графіка» 2006 р. [58]. Монографія є підсумком майже десятилітньої мистецтвознавчої праці, розпочатої заслуженим діячем мистецтв України Володимиром Підгорою, і завершеної українським мистецтвознавцем, керамологом і націологом Остапом Ханком. За висловом О. Ханка, мистецтво Петра Печорного «Глибоке й значне, а його технічне, тематичне, жанрове, естетичне і кількісне багатство настільки різнопланове й переконливе, що, оглядаючи ту чи іншу його виставку, інколи здавалося: перед тобою не один, а кілька щедрих на талант мистців» [58, с. 169]. О. Ханко вдається до аналізу створених художником образів через власне світосприйняття. Вагомими за обсягом є «Додатки», що вміщують добірку публікацій до 75-ліття мистця, невелику частину відгуків з виставок, віншування, частину бібліографії, перелік керамічних та графічних творів, рисунків, музеїв України, в яких зберігаються твори П. Печорного. Наприкінці подано покажчики: космографічний, географічний, родовий та іменний. Важливість цієї книги для керамології в тому, що в ній зібрано чималу кількість назв, зазначено роки створення та місця зберігання керамічних творів П. Печорного. Ця книга Національною експертною радою III Національного конкурсу публікацій на теми керамології, гончарства, кераміки в Україні «КеГоКе-2009» була визнана переможцем у VII номінації «Краща публікація документальних матеріалів».

Окремо слід згадати статті мистецтвознавця В. Підгори, який впродовж десяти років досліджував творчість П. Печорного. Його статті надруковані в журналах «Образотворче мистецтво» («Відродження космогонії древніх») [48], «Однокласник» («Дерево життя Петра Печорного») [52], «Українська культура» («Сходження до Національного») [56], «Сучасність» («Творчість, яка допомагає українцеві ідентифікуватися») [57]; газетах «Культура і життя» («Вперед до витоків» [49], «Живий дух традицій» [47]), «Соціальна політика» («Герої не потрібні лише рабам») [50].

Репродукції робіт різних років та мистецтвознавча аналітика представлені в творчих альбомах Петра Печорного. Серед них слід відзначити альбом, видрукуваний видавничим центром «Софія-А» в Києві у 2005 р. [35]. Альбом отримав достойну оцінку Національної експертної ради II Національного конкурсу публікацій на теми керамології, гончарства, кераміки в Україні «КеГоКе-2008», яка визнала її переможцем у II номінації «Кращий альбом, каталог». На відміну від попередніх видань, у цій книзі вони чорно-білі, що не відволікає увагу читача від тексту, одночасно створюючи уявлення про керамічні та графічні роботи П. Печорного. Видавничий центр «Софія-А» також здійснив друк альбомів Петра Печорного 2014, 2015, 2018 рр. [36, 38, 43].

Постать Петра Печорного неодноразово згадана у публікаціях відомої української науковиці Зої Чегусової, яка є автором книги «Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен» 2002 р. [66]. Це було перше за роки незалежності України видання, присвячене творчості провідних художників декоративного мистецтва, в якому, окрім ілюстративного ряду, вміщено ґрунтовну статтю з глибоким аналізом художніх процесів, що відбувались напередодні 1990-их рр. і протягом останнього десятиліття ХХ ст. Серед кращих представників професійного декоративного мистецтва у книзі згаданий Петро Печорний. У 2019 р. вийшла друком публікація З. Чегусової «Професійне декоративне мистецтво України доби глобалізації (кераміка, скло, текстиль) : шляхи розвитку» [67], в якому також приділено увагу постаті П. Печорного.

Національний науковий щорічник «Бібліографія українського гончарства» за редакцією доктора історичних наук Олеся Пошивайла налічує багато статей про роботу П. Печорного. На сайті Інституту керамології (відділення Інституту народознавства НАН України) існує архів видань різних років, де перелічені джерела, в яких згадується П. Печорний. Наприклад, публікація О. Ликової «У мистецтві головне – відсутність фальші» в

«Українському керамологічному журналі» 2002 р. [22]; В. Онищенко в «Українському слові» 2002 р. [28].

Там же можна ознайомитись зі статтею самого П. Печорного «ІІ Національний симпозиум гончарства. Опішне 2001» [42]. Він пише про Опішне – місце проведення престижних симпозиумів з гончарства, гончарських фестивалів, конкурсів, наукових конференцій з проблем гончарства. Стаття містить імена відомих українських гончарів, заслужених майстрів народної творчості України.

Графічний доробок Петра Печорного розглянутий у статті І. Міщенко «Графіка Петра Печорного: синтез традиції та сучасного формотворення» 2019 р. [25]. Актуальність статті полягає у висвітленні саме графічного доробку художника, якій залишається ніби на другому плані у більшості праць науковців.

В «Енциклопедії сучасної України» зазначені дані як про самого П. Печорного, так і про його учнів Івана Бобкова та Леоніда Нагірняка [4].

Проте, у численних виданнях та окремих публікаціях, присвячених творчості П. Печорного, не приділено уваги педагогічній діяльності художника, який протягом двох десятиліть навчає майбутніх керамістів у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (нині Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука), недостатньо висвітлено його твори в галузі живопису та графіки. Не існує також комплексного дослідження, яке б розповідало про багатогранність творчої реалізації художника.

Джерельною базою дослідження, окрім публікацій українських науковців та спогадів самого Петра Печорного, матеріалів інтерв'ю з ним та його учнями, стали також численні твори художника, які зберігаються у багатьох колекціях українських музеїв, зокрема, у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва (Київ), Канівському музеї

народного декоративного мистецтва, Національному музеї Тараса Шевченка в Києві та ін.

1.2. Становлення і розвиток художника

Майстерність Петра Печорного ґрунтується на трьох складових: високий професіоналізм, народність та природа. Звідки виникли ці складові, які створили унікальний мистецький світ П. Печорного, дали змогу реалізувати всі фантазії та оформити думки мистця? Без вивчення життєвого шляху майстра уявлення про світосприйняття та філософію, що лежить в основі творчості художника, будуть неповними. Окрім того, цікаво спостерігати, як впливає повсякдення, оточення та умови життя на зміцнення творчої сили людини. Вивчаючи роботу в часі та просторі, варто осмислити, скільки місця творчість займає в житті людини, скільки часу та сил потрібно, щоб опанувати художній фах на високому рівні та бути непересічною особистістю у світі мистецтва. Авторка роботи опрацювала насамперед спогади Петра Печорного, інтерв'ю з ним, подані у періодичних виданнях, та монографічне дослідження, присвячене художнику. Особливо цінним стало особисте знайомство та спілкування з Петром Петровичем у його майстерні в Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука. Мемуарний жанр серед українських художників не надто поширений. Однак, спогади П. Печорного – це повноцінний літературний твір, який занурює в атмосферу життя іншої людини, її творче середовище та світогляд. Книга «На отчій землі» написана живою мовою, вона надихає та змушує співпереживати автору. Вражає думка людини, невичерпне бажання творити, цілеспрямованість, любов до батьківщини та обраного фаху.

Тож авторка кваліфікаційної роботи відібрала з хронології подій життя художника особливо значущі, приділяючи увагу, перш за все, навчанню, місцям роботи, творчому доробку різних періодів, важливим подіям творчого та особистого життя мистця.

Петро Петрович Печорний (Печерний) народився у 1932 р. в селі Роїще на Чернігівщині. Чернігівщина – земля цікавої історії та багатой природи. Пейзажі та сільське життя заклали вміння бачити форми природи, адже великі майстри завжди надихалися своїм рідним краєм. Невелике село мало мальовничі краєвиди з церквами та річкою Стрижень. Донині в селі проживають представники старих козацьких родів. Чернігівщина акумулювала в слові, в піснях, у щедрівках, у легендах і переказах древню силу духу, могутнє коріння язичництва, ототожнення сил природи з найвищими духовними силами людини. Тому і народне мистецтво цієї землі унікальне, воно пов'язує форми і образи, витворені людьми у легендах, з кольорами та формами природи.

В Роїще також народилися народний художник України Володимир Зінченко та український різьбяр, заслужений майстер народної творчості України Микола Панько. Виховувався Петро Петрович у багатодітній родині Петра Тимофійовича й Тетяни Мефодіївни. Батько прожив 95 років, а прадід 105 років, тож цей рід є родом довгожителів. Прадід та родина відзначались працьовитістю, мали власний земельний наділ. Крім землеробства, займалися лозоплетінням. Вся родина мала великий хист до мистецтва, до творчості, вирізнялася любов'ю до природи, пісні, казки та ремесл. Батько не займався мистецтвом, але знався на ньому та заохочував до цього дітей. Дядько Петра був кравцем у селі, чудовим модельєром вбрання. Оздоблення хати дитинства, рушники, традиційне прикрашання побуту виховували естетичний смак та бажання повторювати й відтворювати красу власноруч. Зростаючи, сільська дитина долучалась до українських орнаментальних традицій через хатній побут, народні вироби, що виготовлялись під стріхою кожної селянської хати.

Дитинство та напівсирітська юність після смерті матері пройшли в селі в складних життєвих умовах та праці. Самостійність сформувала вольовий характер П. Печорного. Працьовитість та цілеспрямованість є важливими рисами його особистості і як людини, і як митця. Автор понад 1500 декоративно-прикладних творів, а також графічних й живописних робіт, він

постійно працює – робить замальовки, начерки, на даний час закінчує нову книгу. Багатоплановість є однією з рис творчості П. Печорного. Розглядаючи альбоми та каталоги його робіт, можна подумати, що то працював не один, а декілька різних мистців.

У 1939–1947 рр. він навчався у сільській Роїщенській школі. Вчитися дуже любив, особливо подобалися каліграфія, малювання, читання. Старший брат Олексій став першим вчителем малювання для Петра. Олексій вмів добре перемальовувати та показав це Петрові, давав йому завдання з малювання, підтримував зацікавлення хлопця творчістю. Перші кроки у мистецтво почалися з копіювання календарів, книжок, журналів та газет. Згодом Петро став копіювати репродукції творів відомих мистців акварелями та олійними фарбами. Односельці замовляли парубку ікони. Пізніше улюбленими репродукціями для копіювання стали роботи І. Шишкіна, С. Васильківського, І. Айвазовського.

У 1951 р. П. Печорний вступає до Київського училища декоративно-ужиткового мистецтва на альфрейне відділення. Маляр-альфрейник – одна з найдавніших професій монументально-декоративного мистецтва. Його робота пов'язана з розписом стель, фризів, а в основі її лежить орнаментальне малювання. За короткий час П. Печорного призвали на службу до армії. Служити довелося на Каспії у флотилії з 1951 по 1954 р. Молодого хлопця, який встав на шлях художника, вражали картини моря, пейзажі, схід та захід сонця, нові, небачені раніше, ландшафти. В армії Печорний виконував роботу художника, займався оформленням газети. Якийсь час відвідував мистецьку студію при Бакинському будинку офіцерів. На його думку, військо було корисне тим, що виробило дисципліну, яка знадобилася у творчому житті. Щоб щось зробити в мистецтві, потрібна колосальна дисципліна, бажання та терпіння [41, с. 65].

Після повернення до Чернігова П. Печорний поступив на роботу до Чернігівського товариства художників в цех оформлювачів. Після роботи з колегами часто ходив на етюди, готуючись до вступу до училища.

У 1955 р. Петро Печорний починає навчання в Київському училищі декоративно-ужиткового мистецтва в Лаврі. Саме там було закладено цікавість до стародавніх традицій українського національного мистецтва, цієї складової народної творчості та духу. Саме місце перебування навчального закладу наповнювало одухотвореністю та викликало увагу до образів православного мистецтва. Петро Петрович згадує: «Святе місце, місцевість має позитивну ауру, відчуваєш енергію і колосальну працездатність» [41, с. 68]. За всі п'ять років жодного дня не випускав з рук олівця і пензля.

П. Печорний з теплотою згадує своїх вчителів, зокрема Євгена Святського, котрий читав курс лекцій про станкову і вжиткову графіку. Людина високої культури, добрий душею і вихований, він настільки делікатно, терпляче і зі знанням фаху пояснював завдання з рисунка, що хотілося якнайліпше його зробити.

Треба відзначити таких викладачів П. Печорного, як Ю. Малишевський, В. Журавель, М. Рапай. В стінах художнього училища мешкали та працювали народні майстри. В училищі відчувався дух традицій, дух народності – завдяки народним майстрам, які сприяли створенню закладу. Такі видатні майстри, як Ф. Олексієнко, О. Грядунова, П. Глущенко, Д. Головка. Вони давали студентам живу силу українства, вчили на своїх зразках.

Відбулася цікава й корисна практика в містечку Опішному на Полтавщині. До завдання практики входило освоєння мальовки ангобами на готових заводських керамічних формах. Через те, що Петро Печорний з дитинства любив коней, це захоплення ними перейшло у твори – в кераміку і графіку. Серед іншого, це серія фаянсових тарелів, а також серія кольорової графіки, де кінь є основою композиції.

Вивчаючи творчість П. Печорного, мистецтвознавець О. Ханко робить висновок, що «оригінальна його творчість в сучасних формах заснована на втіленні традиційних образів... у його самостійному мистецькому світі українська традиція і українська сучасність пов'язані нероздільно» [58, с. 74].

Один з популярних образів художника – Праматір-Богиня-Берегиня – заступниця, зображена з молитовно піднятими руками.

Образ Козака Мамаю у Петра Печорного є символом України, українського спасителя. Розвиток народних уявлень про героїзм і захист Вітчизни втілюється в образах Іллі Муромця, Кирила Кожум'яки, Добрині Микитича. Козацькі образи – Богдан Хмельницький, Козак Голота, Северин Наливайко – уособлюють образи захисників рідної землі. Ще один поширений у творчості Петра Печорного образ – птах Сирич (птах-діва, яка охороняє Сонце, дерево життя, рай) та птах Фенікс, який відроджується з попелу до нового життя. В численних доробках художник втілює образи балад. Закодовані знаки вільно розміщені на площинах або є основою геометричних орнаментів. Сам П. Печорний наголошує, що традиція для нього – то є дух. У 1957 р. у Київському училищі декоративно-ужиткового мистецтва в Лаврі проходить перша виставка творів Петра Печорного.

Ще одна складова творчості художника – високий рівень майстерності. Такий рівень набувається засвоєнням класичних цінностей, вивченням зразків високого мистецтва давнього античного світу та епохи Відродження, отриманням навичок академічної школи. У 1960–1966 рр. юнак навчається у Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі ім. В. І. Мухоморова (нині Санкт-Петербурзька державна художньо-промислова академія). Саме там художник отримав міцні знання та навички класичної школи. Студент Печорний надихався самою творчою атмосферою міста, музеями, викладачами. Як згадує сам художник: «Навчаючись в Ленінграді, не можна не горіти мистецтвом, не можна бути пасивним в оточенні поетичної творчої атмосфери студентів і викладачів» [46].

У майстра в доробку є багато реалістичних творів – ліричних пейзажів, вишуканих натюрмортів, портретів. Коли він почав навчатися, поставив перед собою завдання – відвідати всі основні ленінградські музеї: Ермітаж, Російський музей, Музей західного і східного мистецтва, Етнографічний музей. Він не просто відвідував ці музеї, а й замальовував експонати,

тренуючись за класичним методом навчання через копіювання. Саме тоді експоноване залишається у тебе в пам'яті та блокноті. Факультет був дуже сильним. В процесі навчання Петро Печорний брав діяльну участь у виставках факультету, часто працював на пленері та створив значну кількість робіт. Його вчителями були такі авторитетні педагоги, як В. Марков, О. Іванова, В. Симберг, В. Васильковський, Н. Кочнева. Володимир Марков – людина з колосальною ерудицією, з великим досвідом педагога. Петро Петрович згадує відомого технолога Миклашевського, посібник якого користується популярністю у студентів і фахівців з кераміки і сьогодні. Рисунок голови чи фігури – це знання пластичної анатомії, без цього форма зостанеться порожньою. Побудова, конструктивність в академічному рисунку – це основа. Викладач Павловський вимагав абсолютного реалізму – узагальненого, без натуралізму в зображенні. Метод та підхід викладачів з живопису включали: міцний рисунок, структурну композицію, гармонійні колірні співвідношення. Майбутній художник зі студентських років привчив себе до ретельної роботи над ескізами, прагнув надати їм викінченості. Згодом у закладі почали діяти майстерні, де він вивчав такі графічні техніки, як ліногравюра, літографія, офорт. Приміром успіху його графіки було те, що на виставці студентських робіт в Манчестері (Англія) експонувалося сім його естампів.

Багато часу П. Печорним приділялося практиці на пленерах. Наприклад, в селищі Советское ним було зроблено чимало рисунків олівцем і тушшю, акварелей, і чи не найбільше портретів олівцем і сангіною. Більшість з них – це дитячі портрети. Мистецтвознавець В. Підгора пише про ці портрети, порівнюючи лінію художника із гольбейнівською. У Полужжі створено велику кількість рисунків у різних техніках, але найбільше тушшю, з використанням пера і пензля. Після канікул Петро виставляв свої рисунки в стінах інституту. Ними зацікавився мистецтвознавець – викладач І. Мямлін. У 1962 р. одна з газет Ленінграда надрукувала рисунки та першу статтю про П. Печорного.

Студент П. Печорний практику проходив в Ермітажі. Там захопився відділами Давнього Єгипту, Греції, західноєвропейської культури, італійською та іспано-мавританською майолікою, фаянсом Веджвуду, китайською порцеляною, японською керамікою. П. Печорний зацікавився та вивчав порцеляну 1920–1930-их рр.: твори А. Щекотихіної-Потоцької, З. Кобилецької, С. Чехоніна (вони ж були і графіками). Практика виявилася надзвичайно корисною: класичні зразки, які вивчав і замальовував, вивіряли його художній смак, давали натхнення на все подальше творче життя.

Виробнича практика відбулася на Будянському фаянсовому заводі на Слобожанщині. Найбільше П. Печорного зацікавив плаский асортимент: тарелі, миски і піали, підполивний розпис. Підполивний розпис – це розпис по утильному черепку, з подальшим нанесенням поливи. Саме тут художник набув велику практику розпису по фаянсу, засвоїв досвід різних експериментів зі змішування фарб з солями металів, нанесення на поливу металевих стружок, дроту і багато всього іншого. Все це допомогло в майбутньому, коли виконував творчу роботу на Кам'янобродівському фаянсовому заводі (1982 р.) – серію декоративних фаянсових тарелів «Богатирі землі Руської».

Високоосвічені викладачі Мухінки давали можливість в роботі над композиціями вільно виявляти себе в тій царині, яку ти найбільше знаєш, найбільше цінуєш, якою живеш. Для Печорного це була Україна, українські традиції, народне мистецтво, українська історія [41, с. 84]. Навчання в Ленінграді завершилося у 1966 р. отриманням диплому художника декоративно-ужиткового мистецтва з кераміки і скла.

З 1966 р. П. Печорний починає працювати на Городницькому фарфоровому заводі. Цей завод розташований на Поліссі. Завод знаходився на останньому місці серед фарфорових заводів за затвердженими до тиражування художніми зразками. П. Печорному, як головному художнику заводу, треба було підіймати загальний рівень підлеглих особистим прикладом та ефективним керівництвом. Треба було їх направляти, щоб не з'являлося антихудожніх робіт. Потрібно було виконувати творчі, унікальні вироби,

якими можна піднести завод до рівня кращих. Технологічна новизна полягала в тому, що Петро Печорний почав застосовувати декорування солями, уводив більше кобальту, золота. В розписах солями винайшов спосіб нанесення тонкого, чіткого рисунка, оскільки окиси солей мають властивість текти. Так, в результаті з'явилося неподібне на інших обличчя заводу. Як головному художнику заводу, П. Печорному часто доводилося їздити у відрядження, на виставки, ярмарки. Це була і школа, і досвід, який потім втілювався у творчій практиці, тож життя в Городниці виявилось плідним і різноманітним. Тамтешні краєвиди надихали. Саме тоді художник зрозумів, що захоплений творчістю в порцеляні.

З 1970 до 1973 р. майстер очолював лабораторію нових форм, фарб і деколей Українського науково-дослідного інституту кераміки і скла в Києві. Там П. Печорний вів науково-мистецьку роботу, працюючи над технологічними розробками. Згодом Печорний починає працювати у творчовиробничому об'єднанні Товариства охорони пам'яток історії та культури УРСР. Теми робіт П. Печорного від початку його творчої діяльності були проникнуті українським духом, у роботах окреслилося патріотичне спрямування його творів. На козацьку тему Петра Петровича наштовхнула книжка про Дмитра Яворницького «У пошуках скарбів» Івана Шаповала. Книга пройнята козацьким духом та надихнула на створення таких робіт, як баклаги, вази, кухлі, тарелі, люльки.

В різних творах художник починає розробляти історично-патріотичну тематику. Билинні герої Княжої України Ілля Муромець, Олексій Попович, Добриня Микитович, етноідеали козацтва – Козак Мамай, Голота, Байда. Козацько-патріотична тема проходить червоною ниткою крізь усю творчість П. Печорного. Цю тему він втілює в фаянсі, майоліці, в графіці. Окрім тиражної продукції, довелося виготовляти велику кількість художніх речей в одному примірнику – на замовлення високих посадовців. Ще в лаврських майстернях П. Печорний познайомився з неординарною людиною, журналістом та поетом, етнографом, культурологом Володимиром

Данилейком. Від Данилейка довідався про велику дохристиянську культуру України. Про Світовида та Мокошу, про Даждьбога і Велеса, про космологію. В. Данилейко зробив каталог пам'яток української культури, починаючи від древніх богів, від часів князів Святослава Хороброго, Ярослава Мудрого і донині. Свідомість істинного українця завше була, є і буде завдяки таким особистостям.

З 1979 р. П. Печорний пішов працювати до монументального цеху творчого об'єднання «Художник», в якому засвоював специфіку монументального, а також декоративно-ужиткового мистецтва. Серед колег по монументальному цеху були такі видатні українські мистці, як С. Литовченко, І.-В. Задорожний, С. Кириченко. В монументальному цеху працювали монументалісти за освітою, малярі, які стали монументалістами, художники ужитково-декоративного мистецтва. Першою роботою (спільно з архітектором А. Мозорчуком) стали світильники і люстри для Лисянського палацу культури на Черкащині. У 1980 р. П. Печорний отримав майстерню на Оболоні.

З 1984 р. Петро Печорний займався переважно творчою роботою. В 1986 р. брав участь у роботі мистців-керамістів у Седневі. В Седневі він створив диптих «Космічні риби», «Гончар (Автопортрет)».

В цей період створено і серію інтер'єрів. У 1989 р. вийшов каталог творів Петра Печорного – перша присвячена йому друкована праця, видана Спілкою художників разом з Художнім фондом [34]. У 1990 р. Петро Петрович отримав звання заслуженого діяча мистецтв, а в 1992 р. відбулася перша персональна виставка його робіт в Державному музеї українського народного декоративного мистецтва у Києві. В 1997 р. П. Печорний отримав звання народного художника України [61].

В цей період П. Печорний та ряд інших художників (О. Петренко, В. Скубира, В. Малинка, В. Мовчан, В. Сергеев, І. Донич) склали творчий гурт та плідно працювали на пленерах в Полтавській області у с. Халепці. Петро Печорний працював олійними фарбами, а виконані ним твори експонувалися

на всеукраїнських виставках, частина була закуплена колекціонерами. У 1998 р. гурт вирушив на Черкащину до Шевченківських місць. Саме тоді П. Печорний намалював хату Т. Шевченка, хату діда Якіма, Шевченків дуб в селі Будище, околиці Кирилівки. Згодом ці роботи експонувалися на виставці в Державному музеї Т. Шевченка у Києві. Того ж 1998 р. у Халепцях П. Печорний створив велику серію пастелей (до сорока аркушів). Халепські пастелі він виставляв на персональній виставці 2002 р. у приміщенні Українського фонду культури.

Як авторитетна постать, Петро Печорний стає учасником та членом журі на всеукраїнських симпозиумах-практикумах монументальної керамічної скульптури в Опішному. Для керамістів України Опішнянські симпозиуми – важлива і плідна школа набуття творчого досвіду. У 1999 р. твір П. Печорного «Відродження України» (висотою до півтора метрів) отримав другу премію. Було створено і майже триметрову скульптуру «Святий Юрій». З 2000 р. Петро Печорний стає членом Президії Українського фонду культури. З 2006 р. він обраний дійсним членом Української Академії наук та став лауреатом мистецької премії ім. Катерини Білокур. У 2013 р. художник отримав Національну премію України імені Тараса Шевченка.

З 2000 р. П. Печорний працює в Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (нині Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука).

Висновки до першого розділу

Таким чином, історіографія праць, присвячених творчому доробку Петра Печорного, включає численні видання та публікації науковців. Мистецтвознавці значною мірою розглядають П. Печорного, як провідного сучасного кераміста, пишуть про виконані ним керамічні твори, роботи у фарфорі, фаянсі та майоліці. Значно менша увага приділяється графічному доробку художника, а також його монументально-декоративним творам та

живописним роботам. Що стосується педагогічної діяльності мистця, вона не розглянута та не досліджена сучасним колом мистецтвознавців.

Біографія Петра Печорного нерозривно пов'язана з його творчим шляхом, з вибором тем творів та з надбаним високим рівнем майстерності. Творчий доробок інспірований життям художника, його педагогами та оточенням, яке створює мистець навколо себе. Сама біографія та автобіографія, викладена в книзі спогадів, є надихаючим прикладом та мотивуючим матеріалом для дослідників і широкого кола читачів.

РОЗДІЛ 2.

ТЕМАТИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ ПЕТРА ПЕЧОРНОГО

2.1. Традиція та інноваційні рішення у кераміці художника

Широкому колу науковців та поціновувачів мистецтва Петро Печорний відомий, перш за все, як кераміст. Саме диплом художника з кераміки і скла отримав майстер, навчаючись в Ленінграді. Справжній фахівець, він сам вважає, що порцеляна найбільш відповідає його хистові. Петро Петрович згадує, як в студентські роки усвідомив, що кераміка – це справа для справжнього чоловіка.

Кераміка – це синтез скульптури, малярства і графіки, творче поле, де такий майстер-універсал, як П. Печорний, може виявити багатогранність свого таланту. Тож художник запропонував цілий ряд сюжетів і тем, використовуючи образність українського народного мистецтва та оновлюючи її. Часті поїздки на художні ради до Києва, Москви та Ленінграда дозволяли йому не лише привозити зразки для промислових потреб, але й затверджувати власні розробки та керованої ним лабораторії, в якій працювало до 14-ти художників. Тепер уже заводські штофи, вази, тарелі, кухлі, люльки, келихи, кварта, глечики, баклаги та інша заводська продукція значно відрізнялися від попередньої за змістом та формою [41, с. 75].

Мистець створив чимало оригінальних речей високої якості, звертаючись до втілення української тематики у порцеляні: «Дяк та Солоха», «Несе Галя воду», «Тарас Бульба», «Їхав козак за Дунай», «Вакула». Переосмислення ним традиційних форм засвідчило, що в українську образотворчість прийшов справжній національний мистець. За фольклорними образами у доробку з'явилися літературні герої. В 1970 р. створена баклага «Тарас Бульба» (порцеляна, підполивне малювання, золото). І форма, і розпис, виконані в народних традиціях, підкреслювали звернення до національних витоків [56, с. 20].

В 1970 р. створений і набір (штофи і ваза) за мотивами народних пісень (порцеляна, підполивне малювання). Для художньої порцеляни, майстром якої Петро Печорний став, якраз і знадобилося вміння мистця малювати і володіти

кольором. Декоративна пишнobarвна орнаментация творів, що складається із зображень людей, коней, птахів, рослин, квітів і написів, відповідала безмежному багатству тем, сюжетів і образів української пісні. Червоний, синій, зелений, жовтий кольори творів мистця – природні, земні, найчастіше вживані українцями барви.

Все мистецтво П. Печорного побудоване на одухотворенні життєдайних сил Природи. Квіти, птахи і звірі, риби, коні і півень, диво-птахи, Сирини, Фенікси і сфінкси, сили природи, найрізноманітніші фантастичні істоти – часті мотиви народного мистецтва, що відбивають космологічні уявлення. Петро Печорний у порцелянових витворах втілює національні ідеї, світобачення українців. Створені ним форми позначені пластикою руху, орнаментальним розмаїттям. У зародженні, розквіті та відродженні постійно перебуває вся Природа. Подібні зміни властиві і мистецтву доби бароко, можливо, найбільш «українському» стилеві. Тому головну лінію плину мистецтва майстра можемо назвати українським фольклорним необароко. Це вірно ще й тому, що йому притаманні й інші риси стилю бароко – вигадливість, химерність, пишномовність. Та узагальнюючи форми, мистець наближається до чистоти класичного стилю. З чого він, власне, і розпочинав пластичні витвори у галузі порцеляни.

За плавністю ліній силуету, обтічністю форми і об'ємів, за гармонійністю й оригінальністю пропорцій, за внутрішньою наповненістю, за формальною закінченістю та виявленням образу порцелянові творіння Петра Печорного – досконалі, а саме в цьому і полягає суть сучасного природнього життя традиції [64, с. 16–17].

Творчість художника – приклад того, як можна шанувати та любити глибинні, палеолітичні шари історії своєї нації, природу і водночас тонко відчувати те, що називається духом сучасності. «Велике мистецтво – завжди декоративне» – вважає Петро Петрович. Для нього грецьке мистецтво – сухе, за приклад він бере творчість однієї з гілок, як він вважає, етнічних родичів

українців – етрусків. «Вони йдуть від природи, їхні форми – розкішні, орнаменти – рослинні» [33, с. 43].

Набір декоративних ваз «Казковий світ» 1977 р. (майоліка, полива) примушують замислитися над неймовірним багатством форм природи, над її неосяжною неповторністю. Дуже багато у художника творів, у назві яких зустрічається слово «природа», ось деякі з них: баклага «Природа», тарелі «Світ природи», ескіз до керамічного твору «Вибух природи», таріль «Мир. Природа», бра «Природа», набір ваз «Вікно в природу». Часто зустрічаються образи та мотиви українського Трипілля, древні національні символи: «спіраль», «безконечник», «ромб», «хрест», «трикутник», «вертикальні смуги із концентричних кіл», «кола». Як і у древній трипільській кераміці, орнамент має ритуальне значення та виконує естетичну роль.

На міжнародному симпозіумі у Вільнюсі 1975 р. П. Печорний одержав потужний поштовх до створення декоративної пластики з шамотної маси. І в цьому матеріалі досяг чи не найбільших успіхів. В 1980 р. втілена у шамотній масі (з додаванням солей і полив) композиція «Славні хлопці-запорожці». В одному з трьох окремих об'ємів зображено двох козаків, що ніби злилися в одне ціле. Як українські брати, вони нагадували про єдність, про силу братерства. З гумористичними, шаржованими рисами обличчя та атрибутів, ці, так звані декоративні, витвори своїм веселим усміхом утверджували духовне здоров'я нації, незнищенність духу народу. У 1995 р. знов повториться композиція «Козаки», що продовжує і утверджує тему безсмертя народу «Козацькому роду нема переводу». Масштабніші, стрункі, з усіма ознаками скульптурної пластики («Ваза – це досконала людська постать», – каже художник) – ці «Козаки» – і бандуристи, і співаки, і гетьмани – військо запорізьке, високоповажні народні герої.

Слід розглянути ще одну відому роботу художника – «Святий Юрій Переможець». В народній уяві Святий Юрій постав як воїн, як посланець Сонця, що покликаний оновити землю, як символ перемоги життя над смертю. У Петра Печорного він виступає як герой, що визволив людей від

багатоголового дракона. У цьому образі мистець відображає одвічну боротьбу Добра зі Злом, світлих сил із темними. Святий Юрій-переможець був уособленням сонячного бога Даждьбога. Якщо ж взяти до уваги постійно вживану як орнамент солярну символіку, то доходимо визначення мистецтва П. Печорного як природного вияву космогонічних уявлень, прадавнього світогляду українців [58, с. 32].

Ще один з найпоширеніших образів у мистецтві Петра Печорного – птахи Сирина та міфологічні птахи-дівки, які бережуть Сонце, дерево життя, дерево раю. У слов'янській міфології ці істоти – чудові птиці, чий спів розганяє смуток і тугу, але прилітає лише до щасливих людей.

Богиня-Берегиня – один із найвиразніших і найуживаніших образів художника. Образи Березинь у нього певною мірою нагадують образи своїх попередниць на вишитих українських рушниках та дерев'яному різьбленні. Те ж нове, що з'являється у майстра, – це зображення Березинь з охоронно піднятими руками у вигляді вершниць (кінь пов'язувався із Сонцем, з богом Перуном, його образ злився з божествами вогню і води). А взагалі ця пластика – фантастичний об'єм з багатьох складових, за архітектонікою, як і завше, стрункий, а за композицією – багатоступінчастий. У декоративній скульптурі майстра (шамотна маса, солі, відновлення) торс Богині виростає із птаха, що нагадує півня, а він зображений на кулі з конусоподібною підставкою. Ця багатоскладова композиція прикрашена символічним хрестоподібним орнаментом – ідеограмою поля, вміщеною в ромб з кружечками-крапками – прадавнім образом родючості, символом засіяного поля, тобто ниви. Півень – сонячний птах, земля, засіяна нива, прамати Світу – все це разом утворює життя. Мистець приходить і до виображення пізнішої іпостасі Березині: відроджує образ Мокоші – дружини сонячного Даждьбога [16, с. 6].

У мистецтві П. Печорного відтворена подальша трансформація образу Березині. Вважаючи форму глечика досконалою скульптурою, в довершених декоративних посудинах він показує її образ як продовжувачки роду.

Подальший розвиток іде через зображення героїнь українського фольклору, історії та літератури: Галя Марусенька, дівка красна з народних пісень, сестра Либідь, Царівна Лебідь, Маруся Чурай, Лісова Мавка.

Народ невмирущий – як і природа. В композиції 1980 р. «Сила життя» (шамотна маса, солі, полива) мистець показав живі пагони, що пробивають її і вириваються назовні. Вириваються плодами, наче маківками, всередині яких сотні живодайних зерняток, що проростуть новими пагонами, адже сила життя могутня. Але в цій композиції є ще один смисл. Пагони, які подолали полон, зображені трійцею. А отже, то символ тризуба, давнього божественного знаку українців, який згодом став символом державності України.

Пошуки мистцем нових форм, які йдуть «від самої природи», його переконання, що «вся природа складається з форм, їх потрібно лише побачити і виобразувати», що «ми завжди були в природі, тому й незнищенні» – ці його ідеї у творі яскраво виражені, як і ідеї ладу та мирного співжиття на Землі. У трьох об'ємах композиції мистець явив багатство органічних і фантастичних форм, ці «стовбури», пророслі дивосвітом, здаються синтезованими райськими деревами справжнього безсмертя життя, вічним проростанням, досяганням і розквітом: пагони, листя, бруньки, квіти, плоди, звірі й птахи. На прикладі цього твору бачимо, що мистець не відмовляється від обраного шляху, від самого себе, від мислення образами та формами, що давно існують у природі та народному мистецтві. Але так їх вмів подати, що вони здаються надсучасними нововведеннями.

Після того, як мистець залишив порцеляновий завод, йому довелося працювати переважно в майоліці й фаянсі. Кожен із цих матеріалів має свої переваги. «Порцеляна – вона все-таки сухувата. А фаянс – він стоїть поміж порцеляною і майолікою. Тут широкий вибір розписів – і підполивний, і надполивний, і золото, і люстр...» – розповідає мистець [58, с. 83]. Велика кількість фаянсових витворів Печорного датується 1970 р. і подальшими роками. Краса фаянсу як матеріалу, яскравість і особлива декоративність

малювання дозволили майстрові в 1982 р. на фаянсовому заводі в Кам'яному Броді на Житомирщині створити одну з етапних для нього серій робіт у фаянсі.

Це були величні тарелі козацької серії, до якої належать: триптих «Українські козаки» («Козак Мамай», «Козак Байда» і «Козак Голота»), «Богдан Хмельницький», «Тарас Бульба». Знаковою виявилася серія билинних героїв великокняжої доби: «Добриня Микитович», «Ілля Муромець», «Олексій Попович», «Кирило Кожум'яка». В цих (і подальших) образах Петра Печорного зосередився ряд улюблених народних героїв. Мистець зображує їх ніби з глибин своєї національної пам'яті. Він зізнається, що їхні образи його надихають. І те переконання художника, що мистець мусить творити з радістю і своєю творчістю радість дарувати людям, – лише є доказом органічності його мистецтва. Місія, покладена на Петра Печорного, має особливе значення в українській образотворчості. І це стає ще очевиднішим, коли, розглянувши його мистецтво, знайомишся ближче з власним минулим, зі знаковими українськими архетипами та занурюєшся в казку.

Зображений художником «Ілля Муромець» хапає за руку бородатого татарина, у руці його меч, під конем – розтерзаний Змій. На коні – золотом шита зброя. Композиція світла, мажорна, вся зіткана з райдужних кольорів, серед яких переважають вохристо-червоні.

«Добриня Микитович» зі списом у руці цілить у Змія, голова якого з роззявленою пащекою лише виглядає. «Кирило Кожум'яка» перемагає триголового Змія. У руці витязя дерев'яна зброя, що нагадує козацьку булаву, яку він спрямовує на Змія. Княжа сорочка героя розшита сріблом-золотом. Постать Кожум'яки горда й велична. Від напруги руки й погляду сюжет набуває стрімкості й динаміки. В цій композиції художник свідомо не вдався до поливи, декоративного полиску, а ніби наблизив сюжет до софійських фресок. Герої виглядають епічно, художник приділяє увагу орнаментальним оздобам киреї, зброї на коні. В своїх тарелях Петро Печорний вдало використовує як розмір, простір, так і ввігнуту конічну сферу площини [58, с. 23].

«Мене це надихає, я люблю ці теми – билини, казки, пісні, історію свого народу. Вони є і сьогодні. Вони – непроминуці. Це – вічна сучасність» – стверджує мистець. Та до цього треба додати ще й те, що до Петра Печорного ніхто в кераміці наших історичних героїв не оспівав. Він же втілює ці образи не на замовлення, а з власної ініціативи. Мали постати ще й «Великий Київський князь Святослав Хоробрий», «Князь Олег», «Князь Ігор» [58, с. 90].

Слід сказати, що керамічні тарелі великого розміру – то знахідка П. Печорного. Виконана зі звичайної глиняної маси великий таріль не витримує власної ваги і руйнується. Якщо робити їх з шамоту, то камінці, які знаходяться у шамотній масі, не дадуть можливості ангобам закріпитися на поверхні виробу, і ангоб осиплеться. Колеги відмовляли мистця від експериментів, але він спробував здійснити задум. Набивав модель з шамоту, обробивши її різними дерев'яними знаряддями, виточив ніжку, загладив гумовими інструментами, через добу перевернув на дошку, загладжуючи робочу площину. Після формування тарелів змазав їх шлікером з тонкої суспензії, затер дрібні шамотні камінці, і покрити білим ангобом. Коли глина підтугла, наніс мальовку ангобами, а після першого випалу доповнив розпис кольоровими поливами і покрити прозорою поливою. Вийшли чудові тарелі – і великі, і блискучі, з гарним випалом. Сам робив модель, пласт, провадив обробку пласта і виточеної ніжки. Таким чином створив 15 тарелів, і серед них – майже жодної бракованої, чим вкрай подивувався і головного технолога, і головного художника. Розписав підполивними фарбами (солями) по сирому і утильному черепку. Вийшла цікава серія художніх тарелів, яка експонувалася на багатьох виставках, а частина була закуплена Міністерством культури, нині вони зберігаються в багатьох музеях України.

Після цього експерименту всі заводські художники та деякі інші майстри почали виготовляти великі декоративні тарелі. Але винахідником такої технології є саме Петро Печорний. Григорій Денисенко навіть збільшив розмір тарелі до 70 см, скопіювавши цей технічний прийом. Що стосується теми цього проекту – образ захисника рідної землі у творчості Печорного дуже

яскравий. Є композиції з назвою «За волю», «Перемога», «Пісня Перемоги», «Ми переможемо».

Окремо слід зупинитися на унікальній серії робіт Петра Печорного, які є новаторством в світі кераміки та візитною карткою української кераміки. Автор приводить стислий аналіз мистецтвознавців з приводу цього явища в світі мистецтва. Художник за допомогою техніки кераміки проілюстрував збірку поетичних творів Тараса Шевченка «Кобзар». Його роботи насичені пісенно-ліричним настроєм, у них розкриваються сторінки української історії, відтворюються традиції духовності, культури, побуту українського народу.

З початку 2010 р. художник створив понад 30 декоративних керамічних тарелів (кераміка, розпис ангобами, поливами). Це єдина свого роду інтерпретація в кераміці Шевченкових поезій. Художню виразність підсилюють нанесені на тарелі рядки поезій, що доповнюють сцени із загальновідомих творів. Загалом Шевченківська тема проходить крізь усю творчість П. Печорного. Сам Петро Петрович визнає, що робити таку кераміку, де вирують три прадавні стихії – глина, вогонь і вода, досить непросто. «Це складна технологія. Кожну річ треба випалити при температурі 1000 градусів, а ще дуже складний розпис, і ви бачите результат», – розповів автор. «Це унікальна колекція. Тому що поки нема нікого ні в Україні, ні в світі, хто б узявся зробити ілюстрації до поезій Шевченка в кераміці. Кераміка – це вічний матеріал, і я гадаю, що мої роботи залишаться на віки. Вони залишаться в Україні, а саме – у музеї Т. Шевченка в Києві» [31].

Декоративні тарелі, виконані Петром Печорним, не тільки багаті на образні композиції, а й розкривають художника як живописця та вишуканого графіка. Експозиція свідчить про високий фаховий рівень художника, педагога, людини чуйної душі та широкого світогляду. Майстерність розписів доповнюється філософським осмисленням подій цілої епохи в історичному форматі. Літературні сюжети Тараса Шевченка прочитав мистець по-своєму і закарбував в своїх багатопланових розписах. Сюжети зі складної історії українського народу сповнені духовності. Задумані композиції розташовані в

складній площині, яка має вигляд увігнутого кола. Подібну побудову використовували майстри в розписах куполів церков, саме спостереження за ними й надихнуло Печорного на такий вид втілення своїх замислів. Завдяки цьому його керамічні тарелі отримали монументальний характер. Загалом це свідчить про майстерне володіння художником рисунком, перспективою, співвідношенням елементів.

Представлена серія тарелів (кожна – 55 см у діаметрі) по суті стала новаторською у декоративно-прикладному мистецтві. Водночас це своєрідний підсумковий етап багаторічних творчих пошуків художника. Як зазначив у бесіді Петро Петрович, його попередня праця на Городницькому фарфоровому, Васильківському майоліковому та Кам'янобродському фаянсовому заводах надали йому неабияких практичних знань. Ось чому він відчуває вільно глину, колір, форму, передчуває кінцевий, після випалення, результат. Тематичні декоративні тарелі П. Печорного на Шевченківську тематику містять багатство образних форм. Вони графічні й живописні. Традиційні українські мотиви вирішуються сучасно та експресивно, в них відчуваються глибинні зв'язки з національним і родовим корінням, вони щиро передають особливості українських звичаїв і народних пісень. Професійна майстерність розписів на керамічних тарелях доповнюється філософсько-поетичним осмисленням життя і смерті, вічності й миті. Цінність цих робіт у відвертості переживання мотиву та образності художньої мови [12].

Твори художника – камерні, адже запрошують глядача до самозаглиблення, а також зосередження на вічному, позачасовому. Заглиблюючись у вивчення «Кобзаря», Петро Печорний осягає народну основу творчості Тараса Шевченка, глибина пізнання якої відчувається у пісенно-ліричному настрої робіт митця, у піднесеному емоційному звучанні колориту його творів. Художні особливості цих робіт визначаються насамперед декоративністю й орнаментикою, яскравою виразністю форм, що посилює враження від їхнього споглядання. Тло багатьох тарелів містить штрихову основу, спіралі, меандри, що надає їм фактурного ефекту, в них

поєднано традиційні українські орнаменти і трансформовані рослинні елементи.

Прямі і хвилясті лінії художник вільно розподіляє за формою у різних напрямках. Цей прийом свідчить про внутрішню свободу митця, що надає зображенню емоційності. Тонкий графічний контур відіграє значну роль, адже він розмежовує плями локального кольору, надаючи образам динаміки й невимушеності. Зазвичай контур намальовано тонкою лінією, але інколи, для виділення важливих деталей, він підсилюється насиченою лінією. Ритм ліній поживляють локальні колірні площини. Тенденція умовного трактування складок одягу за допомогою вертикальних і горизонтальних ліній, заштрихованих площин, ймовірно, запозичена з техніки гравюри. Колорит декоративних тарелів здебільшого «мажорний», переважають яскраві, контрастні кольори. Рослинні елементи намальовані жовтим, білим, червоним, рожевим, зеленим, блакитним кольорами.

Постаті людей вирішено узагальнено, без деталізації. За формою вони – конструктивно-монументальні, проте наділені виразними характерними індивідуальними рисами. Прагнення уникати зайвих прикрас, подробиць, уміння зосереджувати увагу на головному – духовно-образному змісті — свідчить про високу майстерність і самобутню стилістику автора [31].

Каталог тарелів зберігається у Фонді президентів України. В ньому до кожної тарелі представлений підготовчий ескіз, який є самостійним графічним твором. Композиційні елементи поєднуються в гармонійне мереживо образів. Керамічне вирішення в кольорі побудоване на поєднанні контрастних пігментів червоних та синіх відтінків. Однакова насиченість за тоном дає відчуття узагальненості та деякої мозаїчності. Смарагдово-зелений колір – глибокий, чистий і променистий. Цей відтінок тепліший, ніж основний тон і все ж таки він ближчий до холодної гами. Такий відтінок часто зустрічається в соковитій зелені, у відтінках води. Цей колір звучить потужно, передає настрої природнього, але казкового сюжету.

Смарагдово-зелений, як близький до чистого зеленого, переймає його основні властивості – надію, життя, розвиток, спроможність. Саме цей відтінок пов'язаний з природою, її буянням. Інший колір робіт – червоно-помаранчевий. Цей контраст побудований на основі природної палітри природи, де можна зустріти квіти, сонце та соковиту зелень поряд. Поєднання смарагдового із зеленим відливом завжди соковите, а якщо поряд теплий тон, то ми зазнаємо вибуху емоцій. Смарагдово-зелений ніколи не йде на другий план: він або перший або рівноправний. Петро Печорний посилює комбінацію кольорів, використовуючи чисті відтінки, роботи наповнюються світлом та торжеством. Але самі сюжети ліричні. Самі емоції героїв зображені так само яскраво та виразно. Чи то жінка, яка засмучена, що «милий гуляє з другою», чи то самотній хлопець «під тинном сидить собі в старій ряднині», чи образ Катерини, чи страждання козаків під гнітом царя. То є прикладом антитези, яку застосовують мистці, створюючи свої роботи. Протиставлення образів, емоційних станів, пов'язаних між собою загальною конструкцією та внутрішнім змістом, колірні та емоційні протиставлення роблять твір більш цікавим та живим.

Створення цієї серії робіт є цілком послідовним для такого майстра, як Петро Печорний. Його творчість завжди базувалося на народних традиціях і на тому, з чим стикається людина впродовж земного існування – рослинним і тваринним світом, віруваннями, фольклором, мовою, побутом. Все це присутнє у безсмертній поезії Т. Шевченка, яка ніби акумулювала генетичний код української нації. Як зазначає Петро Петрович: «Кожен віршований рядок, створений генієм Шевченка, має для мене сакральне значення. Поступово, не зразу, виникла ідея трансформувати Шевченкове слово у мистецький образ. Багато місяців пішло на створення графічних ескізів майбутніх керамічних тарелей, в яких за задумом, крім сюжетної композиції, мав бути присутній і характерний фрагмент з вірша, на кшталт: «Плавай, плавай, Лебедонько, по синьому морю, рости, рости, тополенько, все вгору та вгору», «До зірничі із криниці, виносили зброю – шаблю золотую і рушницю-гаківницю» або «Наша

дума, наша пісня не вмере, не загине... От де, люде, наша слава, слава України!» [46].

2.2. Монументальне мистецтво Петра Печорного

У 1979 р. Петро Печорний починає працювати в монументальному цеху у творчому об'єднанні «Художник». Там він удосконалює навички з монументального мистецтва.

Монументальне мистецтво розраховане на масове сприйняття в ансамблі з архітектурою чи природним оточенням. Часто це архітектурні та скульптурні монументи, настінні розписи в екстер'єрах та інтер'єрах громадських споруд. Монументальні твори втілюють і пропагують провідні соціальні й філософські ідеї часу, служать оздобленням, естетично збагачуючи ансамблі і споруди. Взаємодіючи з архітектурою, твори монументального мистецтва виявляють і конкретизують ідейний зміст споруди, ансамблю, архітектурно організованого середовища, нерідко стають їхнім ідейно-змістовим центром.

У творах Петра Печорного монументальність простежується як особлива репрезентативність і наповненість змістом. Схильність до монументального відображення своїх ідей Печорний постійно у собі розвивав та втілював у творчих проектах. І його складні, високі, багатоступінчасті композиції, в котрих простежується стародавня космологічна міфотворча думка-образність, використання уявлень, ідеї чи символу, набули такої змістовності, переконливої величності, що в розмірах своїх інколи сягають висоти у три метри. І переконують нас не лише узагальненістю і статичністю, але й пластикою і глибокою духовною суттю.

В українській кераміці такого різновиду, як монументальна кераміка, не існувало. Наприкінці 1970-их рр. Петро Печорний почав активно «керамізувати» інтер'єри. Це декоративні вази «Райдужні», люстри «Пташиний світ» у будинку культури, тарелі «Світ природи» в редакції газети «Київська правда», декоративні вставки «Пори року» в середній школі № 91

м. Київ, декоративні панно «Літо» й «Осінь» у музичному дитячому садку, пласти «Казкові звірі» в інтер'єрі дитячого комбінату заводу ім. Ленінського комсомолу м. Одеса, пласт «Риби» та бра «Гілка», «Сонечко», «Сова», панно «Древо життя», люстри «Казка» в Молодіжному кафе Києва, декоративні скульптури-фонтани «Фантазія» й «Рибки», панно «Музика» в полтавському будинку культури, фонтани «Квітучий», декоративні вази «Мальви» в будинку культури радгоспу «Агрономія» Миколаївської області, бра «Природа» в фойє заводу радіоприладів у Чернігові.

Петро Печорний, як першопроходець у застосуванні великих керамічних композицій, досяг чудових результатів. Успіх в цих роботах забезпечили насамперед природня обдарованість Печорного, його органічне розуміння й внутрішнє відчуття сутності монументального в мистецтві. Як він сам підтверджує, монументалістом треба народитися, відчувати монументальне у задумі, що знайде вираження у творі. Зі слів Петра Петровича: «У нас більшість малярів станковісти, а монументалістом ще треба й народитися. Потрібно в думці мати великий монументальний план, внутрішньо відчувати монументальність, що знайде вираження у виробі. І тут важить не стільки розмір (не кожна велика за розміром робота – монументальна.), треба ще знайти спосіб монументально вирішити форму. Якщо таку роботу перенасити деталями, хай навіть дуже цікавими, дорогими тобі, – приречеш її на духовну загибель, а отже, й на небуття. Деталі спрацьовують, якщо вони допомагають поступовому осмисленню монументального образу» [58, с 28].

Серед найбільш вагомих робіт в оформленні інтер'єрів – Молодіжне кафе в Києві. Оформлення було реалізовано в кераміці у 1984–1985 рр. Матеріали – шамот, глина, метал, кування. Мистець втілює свій задум в таких роботах: «Гора Ділка», «Сонечко», «Сова»; декоративні пласти «Пароплав Щастя», «Риби»; декоративне панно «Древо життя»; люстри «Казки» (шамот, глина, метал, кування).

Слід більш детально розглянути панно «Древо життя». Це майже об'ємна пластика, яка буває насиченою орнаментациєю всього живого – від

гнізда з птахами, квітів до сови – символу мудрості. В окремому залі містилися люстри з кованого металу, на якому тримається об'ємна декоративна скульптура – світильники у вигляді птахів і звірів. В іншому залі розташувалося панно «Риби», світильник «Сова», на торцевих стінах – світильники бра, ще в одному залі – «Корабель щастя» – казкові звірі на казковому кораблі, ще один приклад вічності руху життя і природи. Стилізований борт корабля об'єднує як однодумців-побратимів і звірів, і тварин, і птахів, і казку, й реальність. Все це в комплексі, і в традиціях українського мистецтва. Ця робота стала відомою, вона фігурувала в багатьох публікаціях. Всі елементи даного інтер'єра міцно та гармонійно пов'язані між собою.

Дерево життя як символ життя Всесвіту, його зародження, росту, гармонії і безсмертя, Петром Печорним відтворюється постійно. Як архетип життя й природи, воно може набирати різних форм. Найчастіше воно виступає як і в народній традиції – як гілка рослини чи квітка у формі рельєфу, мальованого орнаменту, прикрашаючи вази, кухлі, дзбанки, баклаги, штофи, кварта, кубки, куманці, пласти та ін. Дерево життя – поширений оберіг народного мистецтва. Цей символ у вигляді дивовижного дерева чи пишної квіткової рослини в декорованому вазоні можна побачити в орнаментиці українських рушників, писанок, тканих килимів та настінного розпису. Воно є поширеним мотивом міфології та релігій, символічною моделлю космосу. Світове дерево слугує уособленням єдності світобудови, в українській культурі воно відоме як Древо Життя, що росте посеред Вирію (дохристиянського аналога Раю). Дерево життя не перестає квітнути, тому крону завжди прикрашають рослинні елементи. В панно Петра Печорного квіти мають різний орнамент та розмір. Кожна з квіток – різноманіття етапів людського життя. Стиглий плід символізує підсумки людських діянь та звершень. На стовбурі дерева можна побачити колосся. Колоски символізує родючість землі, життя, що виникає зі смерті, зародження та зростання за допомогою сили Сонця. Зерна – не тільки їжа, а й символ родини. Птах – як

символ душі. А пташенята – це майбутнє покоління. Загалом часто на Дереві життя зображуються птахи. Це і світлі духи-охоронці, іноді це «райські пташки», які символізують світ та добро.

Що стосується колірної рішення цієї композиції – вона виконана в бежевому кольорі. Цей відтінок не має яскраво вираженого емоційного забарвлення. Але в той же час бежевий колір має теплу, спокійну, світлу енергетику. Світлі бежеві відтінки в оформленні інтер'єру завжди виглядають дуже витончено: немає тиску і напруги, а навпаки, присутні чистота, свіжість і ніжність. Пластика цієї роботи дуже затишна, опуклі форми дозволяють глядачеві дивитися на сюжет очима дитини. Таку творчу скульптуру хочеться довго розглядати, не відволікаючись на яскраве забарвлення, міркувати про суть сюжету. Ще складається враження, що весь комплекс даного інтер'єру відсилає глядача до біблійних тем: і дерево життя, і корабель щастя, як мотив ковчега, риби. Але це просто приклад невичерпності асоціацій, які народжуються під впливом такого багатогранного продуманого мистецтва.

Монументальність декоративної скульптури – досягнення художника-кераміста, оскільки його твори, залишаючись звершеннями одного виду мистецтва, стають виразниками виду іншого, а саме наближаються до скульптури. Сам Петро Петрович зазначає, що йому зручніше працювати з керамічними – детальнішими образами, він відходить від монументальних глиб. «Глиби, образи ледь окреслені, змиті віками й вітрами та негодами. Коли я працюю над якоюсь річчю, завжди бачу перед очима велику форму, і то на відстані. Оце відчуття – внутрішнє бачення великої форми і деталей до неї – стимулює мою працю» [58, с. 22].

Значний досвід десятиліть праці в кераміці допоміг Петрові Печорному виконати велетенські за розмірами твори, які для випалу доводилося розрізати на три-чотири частини. Причому при встановленні скульптур заздалегідь усе технічно передбачено так, що швів-замків практично не видно: вони сховані або за деталями композиції, або ж ледь проглядаються на близькій відстані (втім, десь ці замки спрацьовують і як декоративний елемент). Полива, котрою

вкриті твори, рівна, пастельна, а тому форми і їхні деталі не контрастують. Багатоступінчаста висотна композиція П. Печорного має витoki у давнині. Згадуються стародавні слов'янські ідоли.

У 1993–1994 рр. Петра Печорного запросили оформити інтер'єр нового столичного телецентру. Робота в матеріалі в розмірі провадилася на комбінаті в залі монументального цеху. Найбільший розмір робіт за висотою був до трьох метрів. Темою для оформлення Печорний взяв образи дохристиянської високої культури в сучасній інтерпретації та історико-літературну тему української класики. Монументальні сюжети, що з'явилися вперше в якості оформлення в такому вестибюлі, були композиційно складними. Втілення декоративної пластики пов'язане з технічними труднощами виготовлення кераміки великих розмірів. Вази від 50 до 70 см висоти отримали назви: «Висока», «Пташки», «Червоні коні», «Золотий лист», «Дископодібна»; декоративна пластика – «Берегиня», «Лель», «Древо життя», «Весна», «Ранок», «Дзвіниця», «Рожаниця», «Самсон», «Трійця». Роботи меншого розміру з цього циклу експонувалися на багатьох всеукраїнських і двох персональних виставках. Розташовані поряд з багатофігурними монументальними композиціями 80-сантиметрові вази, з одного боку, увиразнюють монументальність скульптур, слугують своєрідним контрастом. Кожна з груп в образах-символах дихає українською минувиною.

Монументальна кераміка прикрасила інтер'єр київської школи на Печерську. Було зроблено чотири тематичних панно: «Весна», «Літо», «Осінь», «Зима». У 1983 р. за ескізами П. Печорного він разом з дружиною зробив два панно для дитячого садка. Це був розпис по полив'яній фаянсовій плитці надполивними фарбами. Вийшов живий, ніжний розпис, з акварельними розводами барв.

На замовлення Чернігівського заводу радіоприладів художник створив велику за обсягом роботу – 30 світильників-бра. Світильники призначалися для їдальні. Складність таких робіт в тому, що вони повинні бути і художніми, і функціональними. Діаметр світильників – до 70 сантиметрів. Сонечка,

дерева, птахи, риби – все це світилося, сяяло, викликало бадьорість і гарний настрій.

У 1999 р. Петро Печорний отримує другу премію на Всеукраїнському симпозіумі монументальної кераміки в Опішному «Поезія гончарства на майданах і в парках України» з твором «Святий Юрій». Святого Юрія гончарі вважали своїм покровителем і захисником. Художник показав Юрія як Змієборця, втіливши в образі святого весь український народ. Саме тому герой схожий швидше на козака, який перемагає зло в образі змія (у нижній частині роботи), ніж на святого.

Монументальна інтер'єрна кераміка створює середовище, в якому знаходиться людина, нерідко виконує не тільки естетичну, а й виховну та просвітницьку функцію. Це не тільки краса заради краси. Величезна сила впливу монументального мистецтва здавна забезпечила йому важливе місце в житті суспільства.

2.3. Графіка та живопис у доробку мистця

Навіть якщо розглядати кераміку як головну творчу діяльність Петра Печорного, слід казати, що саме вона вимагає вміння малювати. П. Печорний – гарний рисувальник не лише з таланту, але й тому, що скільки навчався, стільки й займався графікою – рисунком, ліноритом, літографією, офортом. Петро Печорний зазначає: «Я ніколи не розділяв: оце – графіка, а це – кераміка. Для мене всі види – одне: мистецтво!» [47, с. 55].

Графікою ж він займався постійно. Ще будучи студентом, П. Печорний отримав позитивний відгук від викладача училища, художника Євгена Святського, який вважався майстром станкової та вжиткової графіки. Він назвав Печорного «майстром графічного начерку» і це тільки через два роки після початку навчання. «Печорний як малювальник належить до категорії людей, роботи яких нагадують те прохолодне джерело, спробувавши воду якого, ти хочеш пити з нього ще і ще» – читаємо у відгуку [58, с. 178]. Викладач відзначив величезну прихильність і любов учня до образотворчості,

допитливість, подиву гідну спостережливість і скромність, наполегливість у досягненні задуманого в творі, проникнення у світ портретованого. Говорив про те, що автор бачить багато поезії в буднях. Йому здавалося, що Печорний стоїть на шляху осягнення малих чеховських форм, які такі принагідні своєю людяністю, і бажав йому прийти до ілюстрування творів Антона Чехова. «Шлях товариша Печорного визначився» – говорив Є. Святський у 1957 р. [58, с. 178].

І нині, розглядаючи рисунки художника початку і середини 1960-их рр. у техніці туш, перо, дивуєшся, як природно студент володіє почуттям точності відбору деталей композиції. Він постійно працював тушшю пером і пензлем, у різних олівцевих техніках, сангіною, пастеллю, фломастером. Чималий, понад 1000 аркушів, доробок у галузі начерку до керамічних композицій, є переважно цілковито викінченими станковими рисунками. Переважна більшість творів була створена Печорним у 1960-их – це графіка пленерного малювання, етюди, станковий реалістичний рисунок.

Кілька десятків рисунків були виконані в Білорусі в с. Полужжя Гродненської області. Це – портрети, краєвиди, пейзажі, побутові сюжети. У пейзажах мистця виявлені його любов до світу, схильність до зображення широких панорам, до життя людини в природі. Художник відображає те, що його оточує (роботу на пилорамі, колоди, котрі йдуть в обробку, а також людей на жнивному та сінному полях, копиці, скирти).

Його ставлення до натури народжує швидку начеркову манеру творення. Це дає прозорі і чисті, свіжі образи навколишнього світу. Обсяг робіт відповідає переконанню митця в тому, що справжній художник мусить робити багато начерків. Прості засоби – лінія і трохи тону (переважно переданого штрихами) дозволяють зобразити головне у характерних його виявах. Найдужче мистець любив тоді техніку туш-перо як найбільш відповідну його ясному і водночас – предметному баченню світу, техніку, як він вважав – «найбільш виразну». Чорно-біла манера при виконанні пейзажних творів була улюбленою і у педагога Печорного – Є. Святського.

У настроєвих рисунках 1962 р. митець контуром виділяє об'єми предметного світу, таким чином передача форми спрощується, узагальнюється. «Героями» твору стають об'єкти найбільш характерні, тому міцна, конструктивна композиція сповнюється повітрям, яскравим світлом, прозорістю. Все це, звичайно, від великого таланту відчуття простору і вміння обирати найважливіше для поєднання і гармонізації колірних мас і плям, відкидання зайвого в цілому. Органічність всього представленого така переконлива, що у глядача народжується відчуття, ніби автор зливається зі світом, навіть розчиняється у ньому. Мистцеві вдається втілити і поєднати правду і дух природи.

Таке ж сильне враження і від рисунків, зроблених у Росії, коли митець працював на берегах Фінської затоки та Білого моря, їздив Біломорканалом від Ладого до Череповця, був на річці Сквір. Чи в 1964 р. малював під Ленінградом, у селищі Советское Выборзького району. Художником створений образ північної, «дерев'яної» Росії з її характерним колоритом, з гармонійною спокійною сірою гамою. На відміну від України, де контури і насичені тони предметного світу розмиваються у теплому грайливому повітрі, там, на Півночі, всі об'єми сприймаються чітко, в ясному прозорому середовищі, земля виглядає щільною, густими і щільними є кольори. Коли один з викладачів Петра Печорного – завідувач кафедри, професор Володимир Марков – побачив, що привіз студент зі своєї літньої практики на Ладозі, то подарував йому альбом з 20 аркушів сірого дорогого картону [47, с. 9].

З робіт портретного жанру в художника найбільше збереглося зображень дитячих. «Портрети дітей я дуже любив і вони в мене добре виходили» – каже автор. А як відомо, найважче малювати саме дитину, оскільки людина, її характерність ще тільки формуються, і передача рис неусталених – це справа нелегка. Невипадково Є. Святський так захоплювався портретною творчістю Печорного.

Його твори цього жанру в студентські роки – також переважно начерки. Але в них таке майстерне володіння лінією і тоном, відчуття сутності

портретованого, психологічна проникливість, що глядач сприймає їх викінченими творами, як добірне мистецтво. Як вже згадувалося вище, мистецтвознавець В. Підгора порівнює лінію П. Печорного з гольбейнівською. Тут може йтися про точність і виразність штриха, як в роботах Г. Гольбейна Молодшого.

П. Печорному, який часто робив нариси в Ермітажі, вже тоді запали в душу портрети Гольбейна, виконані лише лінією. «Портрет Людочки» 1965 р. створений за допомогою лінії та розтушовки. У ньому вражає лаконізм, з яким подана лише голівка з ніжним волоссячком і тендітним обличчям, а також майстерність, з якою виліплено припухлі, ніби трохи покусані губи, носик і живі, серйозні, спокійні очі. З цієї серії робіт можна згадати рисунки «Розумний хлопчик» 1962 р., «Наташенька» 1963 р., «Дівчинка з голубими очима».

З «Автопортрету» анфас 1967 р. (туш, перо) на глядача звернутий рішучий твердий погляд молодого, повного сил, з вольовими вустами чоловіка з артистично викладеним на голові волоссям. Особливу вагу привертають очі художника, які емоційно, але спокійно дивляться на глядача.

Графіка Печорного має не лише реалістичне вирішення. Згодом мистець починає шукати в композиційному рисункові образи з фольклору, міфології, історії, використовує традиції мистецтва кераміки. Рисунки він починає виконувати не в реалістичній, а в умовно-символічній інтерпретації із застосуванням давніх орнаментів і символів.

Вже у рисунках 1967 р. манера Петра Печорного стає більш декоративною, колишня «повітряність» і «прозорість» зникають. Стає більше мальованих елементів (в тому числі і тла).

В 1970 р. художник, як і раніше, малює багато портретів – тушшю, простим олівцем, кольоровими олівцями. Більшість із них начерки, інколи – з великими узагальненнями у передачі постаті, з чітким, упевненим, конструктивним контуром, світлотіньовим моделюванням обличчя, характерною позою і дуже виразною передачею внутрішнього стану. Як і

раніше, автор ставить собі завданням мінімальне застосування засобів і максимальне одержання художності. Таким є, наприклад, олівцевий погрудний портрет Павла у кепці 1975 р., один із кращих за викінченістю. До 1978 р. відноситься стилізований рисунок із зображенням двох птахів і лева з хвостом, що «проростає» квіткою. Це декоративна, в народному дусі, річ.

У 1980-их рр. художник полюбляє площинну композицію, виконану у мішаний техніці (наприклад, туш і кольоровий олівець). Колірні чи тональні акценти у лінійній графіці є суттєвими, але все одно головну роль виконує лінія. Все частіше з'являються композиції – наче ескізи до майбутніх керамічних творів – пластів, глечиків, ваз. В деяких рисунках немає чіткої предметної визначеності, такі фігуративні зображення межують з малюванням абстрактним.

Композицію 1981 р. «Кора» можна назвати абстрактною. Хоча мистець і справді відштовхувався від споглядання зламу масивного шматка кори старезного стовбура. «Це може бути така декоративна керамічна річ, я побачив її у пластиці дерева». Інколи такі композиції дуже складні. У звичайних плодах, квітах, паростках» [47, с. 61].

У 1997–1998 рр. він створив понад 70 великоформатних пастелей – краєвидів і натюрмортів, частина яких була опублікована в буклеті «Петро Печорний, народний художник України» 2002 р. та в газеті «Культура і життя» 2003 р. У 2001 р. було створено близько 40 робіт олівцем – ілюстрацій до поезій Т. Шевченка для виготовлення крупноформатних тарелів.

Тема графічного доробку Петра Печорного висвітлена у виданні «Графіка» [46], частина графічних творів репродукована у книжці спогадів «Камінний спалах» [58] та альбомі «Петро Печорний» [47]. Мистецтвознавчий аналіз таких творів поданий у статті І. Міщенко [25].

Як зазначає І. Міщенко: «Графічні ескізи Петра Печорного виглядають закінченими навіть тоді, коли є чи не першими начерками до майбутніх скульптурних композицій та рельєфів, що обумовлено відчутною й повною технічною свободою, точними, вивіреними лініями, народженими

впевненістю рухів руки художника. Вочевидь, це пояснюється тим, що автор зі студентських років привчив себе до ретельної роботи над ескізами, прагнучи надати їм викінченості. Узагальнені ж форми, принципи вирішення більшості композицій зумовлюють характерну і для керамічних образів П. Печорного монументальність вирішення» [25].

Одним з важливих чинників формування культури рисування художника стало і знання ним книжкової графіки різних епох та країн, яку він органічно відчуває, експериментуючи як з окремими елементами, так і структурою творів в цілому» [25]. «Графічні роботи Петра Печорного, демонструючи обізнаність з мистецькими течіями ХХ ст., мають і відчутну спорідненість з найдавнішими візуальними втіленнями світобудови, міфічними уявленнями та народною образотворчістю. Сповнені знаковості зображення вирізняються підкресленим відчуттям особистісного і водночас національного начала, а складові взаємообумовлені та пов'язані між собою, утворюючи єдність всіх елементів [25].

Частина графічних творів Петра Печорного – це ілюстрації до літературних творів. Ці композиції гармонійно оздоблюють видання вигадливими орнаментальними заставками, сторінковими ілюстраціями, а також численними дрібними малюнками на берегах сторінок. У них поєднуються декоративні і суто графічні елементи. Чіткій сміливий рисунок виявляє лише основне, без зайвих подробиць. Зображення мають лінійно-площинний орнаментальний характер, в якому відчутний вплив народного ужиткового мистецтва.

П. Печорний 2000 р. проілюстрував книгу Миколи Карпенка «На Перуновій обміліні». Це книга українського поета, яка переносить читача в добу Київської Русі, у дохристиянські часи. У творі описуються події з часів князювання Ігоря, Ольги, Святослава і Володимира [17, 20]. Книга Василя Костюка «Прилетіла ластівка» є збірником казок та віршів. Це приклад дуже вдалого вибору ілюстратора літературних творів. В ілюстраціях реалізовані улюблені теми творчості Петра Петровича з часів, коли він близько

познайомився з величною дохристиянською культурою України завдяки В. Данилейку. Чорно-біла графіка химерно та вишукано переплітається із пізнаваними образами. Тут і улюблений образ коня, козак зі зброєю, птахи та квіти. Вигадливо закручені елементи надають зображенню казковості. Ці твори цікаво розглядати і дітям, і дорослим. Зустрічаються тут і вже знайомі напівабстрактні мозаїчні зображення, які передають динаміку сюжету.

Навчаючись у Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі імені Віри Мухіної, студент П. Печорний спочатку був скерований до осягнення скульптури і малярства, а згодом, з 3-го курсу, обрав заняття лише живописом (поруч з основною спеціалізацією з кераміки та скла), адже вважав, що кераміка – це синтетичне художнє явище – поєднання живопису та графіки. Це і виховало в ньому ті безцінні навички з малярства, зокрема, гарне відчуття кольору.

Живописні твори студентських часів Петра Печорного можна побачити в альбомі «Петро Печорний. Рисунки з натури» 2018 р. [36]. Розглядаючи роботи «Портрет натурника» 1962 р., «Дівчина в червоному» 1964 р., «Натурниця» 1964 р. та інші виконані темперою та аквареллю твори, можна відзначити академічну майстерність у рисунку та гарне володіння кольором, що буде характерним для художника і в подальшому.

У 1997–1998 рр. Петро Печорний створив понад 70 великоформатних пастелей – краєвидів і натюрмортів. Туш, пастель, гуаш, акварель – в окремих випадках можуть розглядатись як графіка, в інших як живопис. В частині своїх графічних робіт Петро Печорний активно використовує колір. Гарно він володіє кольором і під час створення керамічних робіт. Обдарований тонким чуттям кольору, вмінням сполучати відтінки, він продукує безліч декоративних ескізів для втілення їх в кераміці. І малярстві та графіці він заявив про себе як про неординарну творчу особистість. Потвердження тому є завершена ним на початку 2002 р. серія із сотні робіт у техніках темпері-акварелі. Для реалізації серії художник обрав три формати і цим досягнув

бажаного ефекту – зір глядача не стомлюється, а, навпаки, загострюється, перебігаючи з одного формату на інший.

Оksamитово-матову поверхню сяючого колірною шару в багатобарвному зображенні реалістичних та узагальнених пастелей П. Печорного, виконаних на білому чи тонованому сірому папері, інколи створюють поєднання плям із штрихами. Таким чином автор наголошує на графічності цієї техніки. Але живописний елемент все ж присутній. Рухлива лінія і широкий мазок, пропуски кольору майстром використовуються для передачі світлових ефектів та стану навколишнього середовища, що постійно зазнає змін.

Улюбленим матеріалом художника є також французька воскова, ніби олійна, пастель «Panda». Працювати нею важко, адже треба бути дуже уважним. Перекривати нанесений колір майже неможливо, тому необхідно одразу працювати точно та чисто. Вдалими роботами майстра є пейзажі «Верба» і «Казкові дерева» 1997 р. та натюрморти «Соняшники» і «Чорнобривці», виконані 1998 р. [36, с. 64].

В 2000 р. Петро Печорний виконав близько 100 символіко-сюжетних акварелей, частину яких опубліковано в журналах «Жінка» (№ 9, 2001) та «Українська культура» (№ 6, 2002), газеті «Культура і життя» (№ 14, 2001 і № 46, 2002). Живописні твори художника зібрані в альбомі 2015 р. Тут репродуковані і декоративний розпис, пейзаж, натюрморт.

Представлені в альбомі твори можна з однаковою впевненістю назвати кольоровою графікою чи декоративним живописом, оскільки їм притаманні такі риси, як лінеарність, чіткість, оповідність та нескінченна варіативність колірних сполучень. Ці твори легко уявити на сторінках книг у вигляді ілюстрацій до поезії, казок, легенд, та не менш природно вони виглядали б, як монументальні панно, мозаїка чи гобелени.

Живописна творчість П. Печорного також є прикладом справжнього національного за змістом мистецтва України. Мистцю вдається віднайти актуальні сюжети в історії власного народу, в сивій давнині та запропонувати

неординарне їхнє вирішення. У прагненні осмислити фундаментальні етичні цінності Петро Печорний звертається до форм притчі, міфу, образотворчого символу. Він переводить конкретні і одвічно актуальні питання на алегоричну мову. Скрупульозна точність рисунка допомагає в живописних творах відчутти конструктивність композиції. Один з хрестоматійних сюжетів українського народного мистецтва – зображення Козака Мамаю, що є улюбленим образом художника. Він може мати традиційну іконографію з усіма сталими атрибутами і сприйматися, як самодостатній станковий твір або ж бути фрагментом іншої композиції («Гармонія», «Задума», «Пісня про сонце»).

Такі зображення козака продовжують тему, втілену художником в порцеляні (баклага, карафки, набір для вина, ваза; 1967–1972 рр.), фаянсі (тарелі 1970–1982 рр., частина триптиха «Українські козаки»), майоліці (таріль 1978 р.), шамотній масі (пласт 1987 р.), виконаній тушшю і пером графіці (1967–2010-ті рр.), однак по-іншому інтерпретовані, перетворюючись на близький до пісенного образ («Символ сонця і нашої перемоги» 2003 р., «Сонячний птах» 2000 р., «Пісня відродження» 2001 р.) [38, с. 8].

Вирішальне значення мають і суто пластичні, тональні і ритмічно-конструктивні рішення і прийоми. Саме тут виявляється високий професіоналізм художника, майстерність техніки виконання, його фантазія.

Жанрова універсальність художника, розмаїття його творчих прийомів підкреслюють самобутність його індивідуальності. Науковці відзначають властиву йому гостроту композиційних побудов, живу гру думки, неповторне багатство художньої мови, близьких і зрозумілих кожному українцю [38, с. 7].

Художник звертається до втілення образів різних епох, зокрема, з образами міфології Давньої Греції пов'язані роботи з циклу акварелей («Тезей», «Сфінкс»). Зустрічаються у нього й класичні для середньовіччя євангельські сюжети («Різдво», «Втеча до Єгипту», «Богоматір» («Мадонна»)). Навіть невеликі за розміром роботи, завдяки узагальненості рішення, виглядають монументальними і можуть перетворитися на розпис на стіні, килим або гобелен [53].

Цікавими є також пастелі П. Печорного – пейзажі та натюрморти. Плідним періодом можна назвати роботу у творчій групі, що працювала в селі Халепцях Лубенського району на Полтавщині. Реалістичні за вирішенням пейзажі, що відтворюють різні куточки Халепців та околиць, мають і документальний характер, адже на них зображено сільські споруди і будівельні ландшафти, яких вже не існує. За допомогою виразності кольорового штриха у пастелі «Літній день» 1997 р. передано динаміку життя природи, а в аркуші «Верба» відтворено затінену під деревом галявинку.

Мистець працює пастеллю на білому та тонованому папері, зокрема сірому, обираючи фактурні шорсткі аркуші, аби не осипався шар фарби. Для відтворення у пейзажі «На околиці Лубен» 1997 р. похмурого дня художник обрав сірий папір, що додало зображенню монохромності й цілісності. У цій, як і в кожній іншій пастелі Петра Печорного, відчувається почерк рисувальника, адже домінує тут штрих.

«Єдина клуня в селі» намальована на білому папері. Завдяки обраній світлій основі, а також завдяки просвічуванню незафарбованих краплин білого паперу крізь шар пастелі, поверхня аркуша виглядає мінливою, передаючи гру сонячного світла.

Оксамитово-матовою поверхнею колірною шару в барвистому зображенні відзначаються «Казкові дерева», де ефект контрасту теплих і холодних кольорів, покрученість численних гілок і стовбурів старих дерев, створюють образ нестримного весняного настрою. Рух життя можна відчути і в роботах «Сірий ранок» 1998 р., «Розмова» 1998 р., що відрізняються розмаїттям відтінків зеленої гами. В пейзажах та натюрмортах художник відтворює гармонійні та природні сполучення кольорів, а значна частина робіт має ностальгічний настрій: «Біла хата» 1998 р., «Зелений дворик» 1997 р., нагадуючи сюжети з дитинства або з літературних творів.

У багатьох натюрмортах Петра Печорного можна зустріти зображення квітів, що є символами України. Це соняшники і чорнобривці, калина та мальви: «Чорнобривці», «Соняшники», «Калинова краса», «Квітник у дворі».

Мистець неодноразово звертається в живописі до Шевченківської тематики. В його доробку це серія пейзажних творів «По Шевченківських місцях» (1998 р.), яка експонувалася в Національному музеї Тараса Шевченка у Києві.

Висновки до другого розділу

Тематичні новації та стилістичні рішення, реалізовані Петром Печорним в керамічних творах, сповнені особливого змісту. Стилiстично це узагальненi, спрощенi форми. Конструктивна простота робiт наближає їх до чистоти класичного стилю в новiтньому його виявленнi. Новизна та особливiсть його творчостi полягає у застосуваннi та оновленнi народного мистецтва. Це стосується обраних для втiлення в матерiалi сюжетiв. Природа, як головний мотив українського народного мистецтва, слов'янська та українська мiфологiя, iсторичнi патрiотичнi постатi та образи лiтературних героїв – мотиви, якi найчастiше зустрічаються у творах художника. Петро Печорний – художник-iнтелектуал, який добре знається на iсторiї українського народу, фольклорi та символах української культури.

Графiчна частина його творчостi складає значну кiлькiсть окремих самостiйних творiв та ескiзiв до керамічних виробiв. Стилiстика виконання їх впродовж творчого шляху неодноразово змiнювалася. Багатство технiк надає розмaйття графiчним роботам. Згодом Петро Печорний почав працювати у змiшанiй технiцi (наприклад, туш i кольоровий олівець). В графiцi реалiзованi теми природи, побутовi сюжети, портрети, народно-патрiотичнi теми. Видатними графiчними роботами можна назвати ескiзи до серiї тарелiв за мотивами «Кобзаря» Т. Шевченка. Вони можуть розглядатися, як самостiйнi витвори мистецтва. Це вражаючий проєкт за масштабами задуму.

Стосовно живописних творiв П. Печорного хочеться зазначити високий рiвень володiння кольором. Особливiсть його живописних робiт полягає в конструктивностi, вiдсутностi аморфностi та невизначеностi в композицiї.

Художник втілює природні мотиви краєвидів, в яких відчувається любов до землі та емоційний зв'язок в рідним краєм. Живопису студентських років притаманний академізм, зустрічаються класичні портрети натурників. Шевченківська тема проходить крізь всі напрями творчості художника. Живописна серія робіт «Шевченківськими місцями» включає роботи, в яких П. Печорний зображує хату Т. Шевченка, околиці Кирилівки. Частина творів знаходиться на межі живопису та графіки. Це можна визначити, як живописну графіку чи графічний живопис.

Монументально-декоративні твори художника стали частиною створених ним численних інтер'єрів. Знову мистець звертається до улюблених тем природи та втілення народного духу.

РОЗДІЛ 3.

ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕТРА ПЕЧОРНОГО

3.1. Світогляд як основа формування художника й особистості

Педагогічна діяльність виконує творчу і соціальну функцію – формує і розвиває особистість, забезпечує її культурний і виробничий потенціал. Успіх соціалізації і професіоналізації індивідуальності багато в чому залежить від позиції та майстерності учителя, викладача.

У структурі особистості викладача провідна роль належить професійно-педагогічній спрямованості, яка є тією основою, що об'єднує основні професійно значущі властивості педагога. Професійно-педагогічна спрямованість розглядається як система домінуючих мотивів: інтересів, потреб, нахилів, що спонукають до професійної діяльності. Провідною умовою становлення такої спрямованості є відкриття педагогічного покликання і формування професійно-ціннісних орієнтацій. Отже, ядро ціннісних орієнтацій викладача складають його моральні орієнтації, що визначають рівень його професіоналізму, педагогічної культури і проявляються у поведінці, діяльності, ставленні до суб'єктів навчання.

Фах педагога вимагає від особистості високої фахової культури і високого рівня педагогічної майстерності, що долучають її до загальнолюдської і педагогічної культури суспільства, становлення на цій основі власної і професійної культури. Поняття «культура» несе в собі значне змістовне навантаження. Соціологи дають йому близько 500 визначень. Одне

з них – «специфічний спосіб людської діяльності, сукупність її творчої діяльності, результатів цієї діяльності, способів розповсюдження і використання матеріальних цінностей, досягнень в організації суспільних відносин, що сприяють прогресивному розвитку людства» [10].

Поняття «культури» завжди асоціюється у нашій свідомості з удосконаленням людини, досягненнями у певній сфері життя або професійній діяльності. За висловом В. Біблера, «культура є форма одночасного буття і спілкування людей різних – минулих, сьогоднішніх, майбутніх – культур, форма діалогу і взаємопородження цих культур» [3, с. 289].

Культура педагога проявляється у:

- різносторонності, широкому світогляді, ерудиції;
- високому рівні духовних інтересів і запитів, естетичних і моральних потреб у спілкуванні з мистецтвом, людьми, природою;
- культурі мислення, емоційній культурі особистості, культурі праці, спілкування.

Освіта є головним механізмом збереження, успадкування і розвитку культури суспільства, що визначає характер цивілізаційного руху вперед.

Сутнісними умовами реалізації культурно-гуманістичної функції Є. Бондаревська вважає:

- ставлення до того, хто навчається, як до суб'єкта життя, здібного до культурного самовизначення і саморозвитку;
- сприйняття викладачем самого себе як посередника між тим, кого навчаємо, і культурою, здатного увести у власний світ культури і надати допомогу і підтримку особистості у її індивідуальному самовизначенні у світі культурних цінностей;
- ставлення до освіти як культурного процесу, рушійними силами якого є пошук особистісного культурно-просвітницького простору [5, с. 48–49].

Для характеристики культурної особистості використовуються такі поняття, як «духовність», «інтелігентність». Духовність – складне утворення,

якісна характеристика свідомості і самосвідомості особистості, що відображає цілісність і гармонію її внутрішнього світу, здатність виходити за межі себе і гармонізувати стосунки з оточуючим світом. Це особливий емоційний стан особистості, що проявляється у рухах душі, загостренні сприйняття того, що оточує людину, здатності до високих духовних станів тощо.

Інтелігентність полягає не тільки у знаннях, а у здатності до розуміння іншої особистості. Вона проявляється у вмінні поважно дискутувати, непомітно допомогти іншому, берегти природу тощо» [23, с. 19].

Методологічна культура педагога є достатньо складним особистісним утворенням. Вона включає в себе педагогічну філософію викладача, представлену у його концепції як системі основоположних педагогічних принципів, ідей, що визначають педагогічний світогляд. Побудова власної концепції передбачає: розвиток, формування, соціалізацію, виховання, навчання, освіту тощо. Вона повинна вписуватися у загальну концепцію освітнього закладу. Основу культури педагогічного спілкування складають особистісні якості педагога: справедливість, щирість, відкритість, терпимість, витримка, повага, тактовність тощо. Таким чином, творча індивідуальність викладача складається з його самобутнього професійного світогляду, пошуку сенсу життя, здатності генерувати нове й оригінальне [14, с. 110–111].

3.2. Принципи та педагогічні методи Петра Печорного

У 2000 р. Петра Печорного запросили викладати до Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука на посаду професора та завідувача кафедри художньої кераміки і художнього розпису, а згодом – художніх виробів з кераміки і скульптури. Він мав великий творчий професійний досвід та всі регалії, щоб посісти цю посаду. Силами Петра Петровича та ректора професора Миколи Яковлева кафедра розширилася та почався її розквіт. Нинішня Київська державна академія інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, створена на базі колишнього Інституту Бойчука,

продовжує традиції училища та технікуму в Лаврі, в якому навчався колись і сам П. Печорний.

Роботи випускників цієї спеціалізації – дипломні проекти бакалаврів, спеціалістів та магістрів мають значну художню цінність як твори мистецтва. Завершивши навчання, студенти беруть участь у художніх виставках, симпозіумах, мають змогу вступити до молодіжної секції Національної спілки художників України.

Як зазначає доктор технічних наук, професор, академік Національної академії мистецтв України М. Яковлев, ректор КДЦПМД ім. М. Бойчука у 2005–2010 рр., особливою рисою Петра Печорного є педагогічний дар. Висока фахова ерудиція, патріотична громадянська позиція, чуйність і повага до колег та студентів заробили професору Печорному заслужений авторитет мудрого учителя. Сам П. Печорний переконаний, що мистецтво повинне бути емоційним, небайдужим, має спонукати до прекрасного в житті. Цьому він і навчає майбутніх фахівців декоративного мистецтва [58, с. 18].

Особистістю, яка організує навчально-виховний процес, є педагог, викладач, майстер. Це люди, котрі отримали спеціальну підготовку та професійно займаються педагогічною діяльністю. При цьому велике значення має їхній професійний потенціал – сукупність об'єднаних у систему природних і набутих якостей, які визначають здатність педагога до виконання своїх обов'язків на відповідному фаховому рівні. До важливих властивостей відносять: гуманістичну спрямованість діяльності педагога, його професійну компетентність, педагогічні здібності й педагогічну техніку.

Автори підручника «Педагогічна майстерність» (за редакцією І. Зязюна) визначили елементи педагогічної майстерності. Найголовнішою характеристикою майстерності вони вважають гуманістичну спрямованість (спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки і стосунків; вияв професійної ідеології педагога, його ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, її мети, змісту, засобів, суб'єктів).

Гарне володіння словом та вміння зацікавити слухача сприяють легкості сприйняття та засвоєння матеріалу. Думки викладача мають цікавити слухача, надихати у темі дослідження, іншої практичної роботи. Підвалиною педагогічної майстерності є професійна компетентність. Зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології. Важливою особливістю при цьому є комплексність професійних знань [9, с. 104].

Виходячи з викладеного, можна зазначити, що Петро Печорний – талановитий педагог. Його головний метод – спостереження. Як згадують його колеги та учні, він має талант помічати. Всюди він бачить художні форми та красу світу. Намагаючись вхопити та виразити побачене, втілює це у своїх творах.

Специфіка кераміки, яку він викладає, передбачає наочний метод передачі знань. Головна порада учням – не поспішати, цілеспрямовано працювати крок за кроком, починаючи з ретельної розробки ідеї. Для нього важливим є прищепити студентам звичку до скрупульозного пошуку художнього вирішення майбутнього твору.

Як зазначає сам Петро Печорний: «Повсякчас працюю і вчу, як треба працювати молодих мистців». Вирушаючи на заняття з плем'ям керамістів і гончарів на кафедрі інституту, маестро окультуреної й обпаленої глини Петро Печорний кладе на терези Хроноса печать національної вічності [41, с. 12].

П. Печорний – не лише вагома та авторитетна постать, він ще й людина, яка вміє формулювати свою авторитетну думку мистця. В 1997 р. він став лауреатом літературно-мистецької премії ім. Івана Нечуя-Левицького. Ним написані книжки, а його інтерв'ю часто цитуються у профільних мистецьких колах.

Зараз вже друкується його книга, в якій він докладно та поетапно ділиться технікою та особливостями виконання творів на конкретних прикладах своїх робіт. Це нагадує сучасні майстер-класи високого рівня. В світі сучасної педагогіки існує явище недомовленості та приховування

секретів унікальності та майстерності. Петро Печорний натомість – щирий талановитий педагог з високим фаховим рівнем. Він уміло та впевнено веде молоде покоління до розуміння витоків справжнього мистецтва, навчає головному – мислити, творити, шукати свій шлях у житті.

П. Печорний не тільки є автором кількох книг, але й учасником мистецтвознавчих науково-практичних конференцій. Його статті викликають інтерес. Прекрасне володіння словом та вміння зацікавити слухача надають матеріалу, який він розповідає, навіть поетичності. Його думки надихають і приваблюють слухача (і не тільки студента). Наведемо уривок з виступу П. Печорного під час науково-практичної конференції «Національні традиції у декоративно-прикладному мистецтві»: «Минуло багато тисячоліть, поки глина від перших недосконалих гончарних виробів увійшла в побут людини у вигляді справжніх творів мистецтва. Застосування глини дедалі розширювалося. За часів Стародавньої Греції і Стародавнього Риму глина набула поширення як будівельний матеріал у вигляді обпаленої цегли, з якої зводили великі будівлі, водогінні труби. Виготовляли амфори – посудини, в яких зберігали сипучі і рідкі продукти, глиняні піфоси – посудини, де тримали маслинову олію та вино. Перевозили ці продукти в глиняних амфорах. Глина стала першим помічником стародавньої людини після палиці і каміння.

Своє походження, свою появу на землі деякі стародавні народи пов'язували з глиною. У біблійському варіанті до нас дійшла легенда, що Бог створив Адама – першу людину – з глини. Легенда, як видно, є уявленням давніх людей, у яких глина була незамінним матеріалом, з якого створювалися майже всі побутові предмети. Можливо стародавні люди вважали саму глину даром божественних сил. Минали століття, виникали і гинули цивілізації, але глина дійшла до наших днів як матеріал для скульптур, тонкої і грубої кераміки, посуду і т. ін. Глина – дуже пластичний матеріал. Вона реагує на ледь відчутний дотик руки майстра, вона слухняна. І не дарма всі твори в камені, металі, дереві та інших матеріалах спочатку створюють у глині. Глина – це дивовижне творіння природи, без якого людство багато чого не

вміло б і не знало сьогодні. Найстародавніша бібліотека була також з глини. У Ніневії, столиці стародавньої Ассирії, існувала одна з найбільших глиняних бібліотек у 7 столітті до нашої ери при могутньому ассирійському царі Ашшурбаніпалі. ...І першим зошитом була пластинка із зволоженої необпаленої глини» [44, с. 37].

З висоти свого величезного досвіду, будучи професором і викладачем, Петро Печорний вважає, що основою творчості будь-якого мистця є рисунок. Він є основою всього образотворчого мистецтва – як у станкових творах, так і в ілюстрації, в різних видах декоративно-прикладного мистецтва також. Художник переконаний, що пошуки і знахідки в рисунку та кольорі для пластика-гончара чи кераміста є обов'язковими.

У студентські роки у доробку художника переважали реалістично вирішені твори, в котрих відчутною була ґрунтовна рисувальна підготовка, яка, окрім технічної майстерності, включає осмислення природи та самого процесу виконання. Саме такі вимоги на початку ХХ ст. ставили перед тими, хто студіював рисунок, у знаменитих мюнхенських майстернях А. Ашбе та Ш. Холлоші. Втрата подібного підходу нині нерідко призводить до «механізованого» відтворення природи під час роботи у навчальних майстернях мистецьких закладів, провокуючи фотографічність її відбиття або суто зовнішню ефектність подачі [25].

Окремі теоретичні поради та методи засвоєння художніх навичок Петро Петрович виклав в альбомі-посібнику для студентів «Графіка Петра Печорного» 2015 р.. Значне місце в цьому виданні займають біографічні дані мистця, досвід його навчання, приклади та аналіз його робіт.

У процесі навчання перед студентом постає мета – набуття навичок для цілісного сприйняття природи і виконання зображення, використовуючи метод порівнянь, досягаючи виразності і цілісності просторово-об'ємного зображення, а згодом і створення за власним задумом виразної композиції. Велике значення мають короткотермінові етюди різного призначення. Вони є найбільш дієвими у вивченні законів побудови композиції, властивостей фарб,

опануванні акварельного живопису. Сам П. Печорний постійно робить нариси. Він ніколи не розлучається з фломастером і блокнотом, увесь час приглядається і вивчає природні форми. Чи то потріскана стеля, чи старий лінолеум, крило птаха, а чи залишений живою істотою слід на землі – він у всьому вбачає образ. Замальовує побачене, опрацьовує такі начерки у майстерні, створюючи ескізи нових композицій. В одному випадку його зацікавлює в побаченому ритм, в іншому – пластика, у третьому – поєднання плям, десь – орнаментика, візерунчастість, конструкція, колір. «Форма не мусить бути натуралістичною, банальною, шукаєш того моменту, щоб вона закрутилась», щоб відбулося пізнання і вираження живого начала, зазначає майстер.

Педагогічний і практичний досвід Петра Петровича підтверджує, що навчання живопису дає добрі результати в тому разі, коли студенти попередньо вже володіють рисунком, розуміють перспективу, закони світлотіні, контрасти.

Колір – це «вбрання» різноманітних форм доквілля, що сприймається нашим зором, завдячуючи світлу. Тому художнику потрібно добре розуміти природу кольору і властивості акварельних фарб, методику їх використання для зображення форм натюрморту чи пейзажного мотиву, створюючи зображення відповідно до натури в певній колірній гамі: повнозвучній яскравій, теплій або холодній, чи сріблястій, що може викликати у глядача різний емоційний настрій.

Як зазначає художник, секрет та успіх його плідної роботи полягає у важкій, часом каторжній праці у майстернях та постійному навчанні. Залізна дисципліна: малювати щодня, окрім академічних завдань. Якщо студент чітко виконуватиме академічні завдання і не працюватиме самостійно, – нічому не навчиться. Так, на академічних завданнях вчать всі, разом із викладачем, а на самостійну роботу сам собі ставиш завдання і сам виконуєш. Це вже творчість.

Сама постать Петра Печорного, його образ життя та творчість має виховне соціальне значення. Він є прикладом для будь якої людини, але для своїх учнів особливо. Цей педагогічний ефект можна отримати, навіть просто читаючи його книги.

Сильне враження справляють його спогади «На отчій землі». Крок за кроком наводиться приклад досягання мети та здійснення мрії людини. Щира любов до фаху, працьовитість та самовідданість професії. У спогадах Петро Печорний промовляє вираз: «До ідеалу не має межі». Ці слова можна зрозуміти як вказівку до постійної роботи, до постійного вдосконалення будь чого. Немає межі досконалості – тобто завжди є, до чого прагнути, куди рухатися. Завжди можна зробити ще краще. У такому випадку вираз є чудовою мотивацією до дії.

На практичних зайняттях Петра Печорного панує дисципліна. Як зазначають учні, Петро Петрович виглядає суровим вчителем. Але поступово ти розумієш, що ця небагатослівність та твердість є зосередженістю на головному. Та власним прикладом занурення у світ мистецтва та праці без зайвого відволікання. Петро Петрович викладає предмет та надихає насамперед своєю працею. Він готовий викладати навіть для однієї людини, згадують студенти. Загалом, специфіка навчання за фахом художника-кераміста передбачає обов'язковий індивідуальний підхід. Треба відтворювати в творчості те, до чого лежить душа та чим наповнена душа учня. Петро Печорний згадує мудрих учителів Ленінградського вищого училища, які ставили задачі, застосовуючи цей підхід. Саме тому Печорний ще в студентські роки створював роботи з української тематики, в національному колориті.

До Київської академії імені Бойчука вступають також учні, які закінчили опішнянський колегіум. Часто вихованці цього колегіуму стають учнями Петра Петровича. У 1997 р. в структурі Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному було на основі Опішнянської середньої школи № 2 та діючої в її складі студії «Сонячний круг» створено перший і

єдиний в Україні спеціалізований навчальний мистецький заклад подібного типу – «Колегіум мистецтв у Опішному». 4 грудня 2001 р. його було реорганізовано у Спеціалізовану художню школу-інтернат I–III ступенів. З 2004 р. заклад набув статусу державного, він підпорядковується Міністерству культури та інформаційної політики України. 20 січня 2014 р. колегіуму присвоєно ім'я академіка Василя Кричевського.

Учні 1–11 класів разом із загальноосвітніми дисциплінами вивчають гончарство, скульптуру, технологію, рисунок, живопис, композицію, кольорознавство, основи технічного рисунка, креслення, історію мистецтв, основи керамології. До навчально-виховного процесу долучаються майстри-гончарі, малювальниці, технологи, художники, які навчають учнів гончарству, виготовленню традиційних українських іграшок та гончарних форм посуду, опішнянському ліпленому декору та мальовці. Це провідний в Україні освітній заклад у галузі гончарства.

Школа має не тільки багате минуле, творче сучасне, а й широкі перспективи розвитку у майбутньому. Заклад гарантує розвиток творчої, духовно-багатої особистості з високим національним та мистецьким потенціалом, що успішно синтезує в собі творчі здібності, високу естетичну культуру, досконалий інтелект. Навчальна, мистецька, методична, виховна, просвітницька робота в ліцеї підпорядковані єдиній меті – розвинути в кожному учневі творчий талент, який буде реалізовано в самостійному житті. Заклад освіти активно займається виставковою діяльністю: гончарні твори учнів та майстрів експонувалися на виставках у багатьох містах України та закордоном. Вихованці ліцею та майстри навчально-виробничої гончарної майстерні популяризують традиційне гончарство серед українців та іноземців через численні майстер-класи [28].

У світі художньої кераміки багато учнів Петра Печорного зайняли гідне місце, ставши відомими майстрами. Слід згадати майстра художньої кераміки Івана Бобкова. Він є членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України з 2004 р. І. Бобков отримав Гран-Прі 7-го міжнародного

фестивалю скульптури та кераміки, якій проходив у 2006 р. у Франції. Від 2001 р. він став викладачем Державної середньої художньої школи ім. Т. Шевченка у Києві. Учасник всеукраїнських, міжнародних виставок народного і декоративно-ужиткового мистецтва, симпозіумів гончарного мистецтва. Він також працює у стилістиці традиційної української кераміки. Серед його робіт – куманці, барила, тарелі, свічники. Відомими роботами є виконані ним: скульптура «Вакула на чорті» 1994 р., свічники «Синій птах» 2003 р., «Козак Мамай» 2007 р., «Козак-характерник» 2008 р. [4].

Ще один відомий учень Петра Петровича – Леонід Нагірняк, заслужений майстер народної творчості України, доцент кафедри художньої кераміки, дерева, скульптури та металу. Закінчив він також Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (2005 р.), де навчався на кафедрі художньої кераміки. З 2003 р. є членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України, відмінником освіти України. Л. Нагірняк має державні нагороди та відзнаки, серед яких: Почесний диплом Національної академії мистецтв України за вагомий внесок у розвиток декоративного народного мистецтва України (2016 р.), Подяка Київського міського голови за багаторічну сумлінну працю, вагомий особистий внесок у розвиток національної культури, високу професійну майстерність (2017 р.), Почесна грамота Українського фонду культури (2018 р.), почесна відзнака «Майстер року. Народне мистецтво» Національної спілки народних майстрів України (2018 р.). Твори художника зберігаються у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва, Національному історико-культурному заповіднику «Чигирин», приватних колекціях в Україні та за кордоном (КНР, Нідерланди, Німеччина, Канада). Л. Нагірняк є учасником понад 30-ти всеукраїнських та міжнародних виставок і пленерів, 3-ох персональних виставок та автором понад 500 творів декоративно-прикладного мистецтва [27].

Леонід Нагірняк з шаною розповідає про Петра Печорного, як про викладача та колегу. Зазначає важливість знайомства з творчістю та книгами

П. Печорного. Розповідає про сильні враження, які справляли виставки творів Печорного на нього, як на молодого фахівця. Одним з дійсних методів навчання, як зазначає Л. Нагірняк, є відвідування музейних виставок, знайомство з живими творами великих художників минулого та сучасних майстрів. Сам Петро Печорний має гарний досвід навчання через копіювання експонатів у фондах різних музеїв – особливо багато часу він проводив в Ермітажі у студентські роки.

Як приклад особистої участі викладача у житті талановитих художників, можна навести факт про те, що саме Петро Печорний умовив Леоніда Нагірняка продовжувати навчання та отримати вищу освіту за фахом. Саме вміння роздивитись здібності та підтримати талановиту молоду людину є цінною рисою гарного педагога.

Як зазначалося вище, в процесі навчання за фахом застосовується індивідуальний підхід. Це не тільки вільний вибір теми, а й неформальний підхід у навчанні. В художньому навчанні саме головне – це приклад. Викладач виконує власну роботу на очах студента. Демонстрація та залучення до процесу такого виконання – важливий або й головний метод.

Найзначнішим Л. Нагірняк визначає досвід, який він отримав з присутності поряд з Петром Петровичем при виготовленні відомих тарелів за мотивами «Кобзаря». За серію керамічних тарелів за мотивами творів Тараса Шевченка П. Печорний у 2013 р. отримав Національну премію України імені Тараса Шевченка. Це вражаючий проект за масштабами ідейного задуму та технічною складовою. Головне, чому Петро Петрович навчає митців та своїх учнів, – це ставити творчу ціль і спокійно та вдумливо рухатися до її втілення. Художник працював в матеріалі на очах у студентів, які спостерігали, обговорювали процес та задавали питання. Леонід Нагірняк брав особисту участь в організації виставок проекту з тарелями. Це окрема та непроста справа – не тільки дати життя творам, а й популяризувати їх. Виставки відбулися в Каневі, в Києві у Фонді культури, в музеї Шевченка, в

Національному музеї декоративно-прикладного і народного мистецтва у Лаврі.

Цікавих особистостей завжди оточують видатні люди. Завдяки Петру Петровичу Леонід Нагірняк познайомився з видатними діячами різних сфер культури та мистецтва. Леонід зазначає, що Петро Петрович з радістю ділиться життєвим та творчим досвідом, розповідає про свій досвід навчання, порівнює та застосовує прийоми класичної академічної школи минулих часів.

В Академії імені Михайла Бойчука панує шанобливе ставлення до студента як до колеги. Є завдання і кожний виконує його по-своєму. Інколи у студента може щось вийти краще, ніж у викладача. Тому що існує таке поняття, як творча удача, відносність результату.

Стиль викладання Петра Петровича сучасний та гнучкий. Причина прогресивного ставлення до учнів у мудрості викладача, в багатому життєвому досвіді, в розумінні, що світ навколо змінюється, змінюються стилі, змінюються самі люди. Він ніколи не примушує студента виконувати завдання суворо за шаблоном. Завжди підтримує творче начало в молодому мистцеві, намагаючись розкрити потенціал студента. Провідною цінністю педагогічної діяльності є особистість людини, яка навчається, її розвиток і становлення.

Наполеглива праця у навчанні – це дуже важливо, але треба зуміти не зрадити своєму фаху. Обставини життя бувають сильнішими за нас. Інколи студенти-відмінники не продовжують працювати за фахом у майбутньому. Петро Петрович вчить дивитися на світ очима художника. У всьому бачити композиційний сенс, красу природи, фактуру, гру кольорів та намагатися повторити та показати це іншим.

П. Печорний своєю творчою діяльністю виконує загальноосвітню функцію відносно суспільства. Знайомство з українським декоративно-прикладним мистецтвом сприяє формуванню національної самосвідомості, розвитку інтересу й поваги до народних традицій. Відточені поколіннями народні традиції стають основою нового сприйняття сучасності.

На різних етапах розвитку українського мистецтва роль мистця – носія генетичного коду нації і водночас найпершого його реформатора, свого роду провісника нового мистецтва згідно з вимогами часу, була визначальною. Творці шукали нові шляхи, різноманітні засоби художньо-образної виразності, вирішували завдання новаторського формотворення, взаємодії з навколишнім середовищем, звертались до новітніх форм і матеріалів. І завжди тримали тісний зв'язок з історичними традиціями, з творчістю народу. Саме тому мистецтво зберегло свою духовність, яскраво виражену національну своєрідність.

В історії українського мистецтва є яскраві приклади звернення мистців до витоків народної культури у переломні етапи розвитку суспільства. «Духовність, – зазначає О. Федорук, – була молитвою для багатьох художників у незабутні 20-ті роки. За такої культурно-мистецької ситуації, що сьогодні оцінюється як відродження національної самосвідомості, кожен відчував свою причетність до загальної мистецької атмосфери, ...то було стійке мистецьке середовище, в якому ферментували прогресивні ідеали західної культури нової доби, його живили носії національного гуманізму, виплеканого сполукою професійного і народного мистецтва. У цьому середовищі повага до народних витоків трималася на міцних морально-естетичних чинниках, які наповнювали творчість кожного митця» [63, с. 74–78].

В цьому плані в українській історії протягом століття відбулося кілька хвиль національного відродження. Активна творча діяльність Петра Печорного прийшла на час шістдесятництва. Шістдесятники виступали на захист національної мови і культури, свободи художньої творчості. Це була доба інтересу до традиційного народного мистецтва, до залучення його до новітнього образотворення. Твори мистецтва набували в цей час не тільки естетичного, а й ідейного змісту. Особливо це стосувалося декоративного мистецтва, в якому національно-традиційна складова визначала чи не найпотужнішу тенденцію.

Враховуючи історичні та політичні події сьогодення, наш час можна віднести до хвилі підняття національної свідомості й гідності. Само тому творчість, яка наповнена національними символами, педагогічна діяльність особистостей, які добре знають та шанують українську історію та культуру, є дуже важливою.

Висновки до третього розділу

Педагогічна діяльність складає окремий вияв таланту Петра Печорного. В педагогіці значну роль відіграє особистість викладача, його духовна складова та гуманістичні риси. Спостереження за педагогічною роботою П. Печорного, інтерв'ю з його учнями різних років підтверджує високий професійний рівень майстра у викладацькій діяльності. Він реалізувався і як теоретик та автор методичних праць, численних книг та альбомів, статей. Численні його інтерв'ю цитуються в професійних кругах, що є доказом високого авторитету мистця. Його головний метод – спостереження та працьовитість. Деякі учні П. Печорного займають посади педагогів в профільних закладах. Вони успадковують приклад художника в роботі та викладацькій діяльності.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та поставлених завдань, у дипломній роботі було розглянуто та проаналізовано факти з біографії Петра Петровича Печорного в синтезі з його творчим шляхом. Досліджено монографії, присвячені його діяльності. Вивчено етапи становлення і розвитку художника та проаналізовано його твори різних років. Доробок розглянуто за видами мистецтва: кераміка, графіка, монументальне мистецтво, живопис.

В результаті дослідження було виявлено, що, незважаючи на регалії та досвід, творчість художника у галузі графіки та живопису недостатньо висвітлена у науковій літературі. Педагогічна діяльність Петра Печорного не досліджувалася науковцями, тож це питання потребує більш докладного мистецтвознавчого висвітлення.

Петро Петрович Печорний – цікава та вагома постать в світі сучасного українського мистецтва. Він відомий майстер художньої кераміки, яка, на його погляд, є синтезом скульптури, малярства і графіки. У всіх складових фаху

П. Печорний досяг високого рівня. Мистецтвознавцями його творчість може розглядатися окремо в будь-якому із цих видів мистецтва, як досягнення високого професіоналізму. Особливість його творчості полягає в застосуванні та оновленні традицій, сюжетів і мотивів народного мистецтва. Творчість Петра Печорного є доказом безмежних можливостей розвитку традиції. Протягом багатьох десятиліть художник зберігає любов до української міфології, але його герої отримують нову символіку, вони одночасно є звичними, пізнаваними і несподіваними за вирішенням.

Здійснилося це за допомогою поєднання багатьох граней таланту мистця, який працює у галузі графіки, малярства та скульптури. Крок за кроком П. Печорним здійснювалась постійна робота задля розвитку свого таланту – копіювання творів з репродукцій, починаючи від раннього віку, навчання в альфрейно-художньому училищі, в Київському училищі декоративно-прикладного мистецтва у Лаврі, в Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі імені В. Мухіної. Графікою він займався постійно. Уже ранні рисунки майстра 1960-их рр., виконані тушшю і пером, вражають тим, як природно тодішній студент володіє законами побудови композиції, вмінням точно відбирати деталі.

Його майстерність зростала з любові до природи, з народної творчості та спадку світової культури, які стали головними складовими у роботі художника. Завдяки цьому мистець зміг досягти такої якості творів, що вони можуть прикрасити експозиції найвідоміших музеїв світу. Ще під час навчання у молодого мистця склався поетичний погляд на кераміку. Його творча індивідуальність сплетена з безлічі вражень та спостережень, серед яких образи природи і музика рідної мови, народні традиції й сучасне життя. «Я свідомо розвивав саме це мистецтво. Воно «тепле», – згадує Петро Петрович – Я розумію, що вироби з бетону, з граніту і навіть з мармуру не будуть теплими, як вироби керамічні. В роботі з керамікою людина більше може фантазувати, більше вкладати душі, більше музики, руху, казки. Кераміка – єдиний матеріал, який сприймає і передає усе це разом» [58].

Художник досконало володіє різноманітними техніками виконання, знає технології випалу та нанесення глазурі, розпису. Його палітра постійно розширюється, тривають пошуки колористичних нюансів і фактурних можливостей у кераміці, переданих через контрасти гладких та шорстких, матових та блискучих поверхонь. Безумовно, велику роль в цій трансформації кераміки відіграло прагнення художника ліпити форму руками, як це роблять скульптори, а не тягти її на гончарному крузі. Ці пошуки нових функцій декоративної кераміки привели мистця до іншої організації декоративного оздоблення виробів. Не відмовляючись від класичних, століттями усталених форм глечиків, ваз, чаш, блюд, художник все частіше тяжіє до органічних прообразів. У більшості випадків його роботи позбавлені правильності побудови, вони начебто імітують логіку природних утворень. Інколи художник йде шляхом інтерпретації форм живих організмів, зокрема квітів («Квітуче дерево» 1981 р.; «Дерево життя» 1985 р.), тварин («Сова» 1985 р., «Велика риба» 1991 р., «Табун» 1991 р.), змінених уявою мистця. Петро Печорний не ховає живу глину під яскравістю екзотичних полив, віддаючи перевагу солям, які не приховують фактуру.

Багато хто з художників не ризикує вийти за рамки традиційних, роками напрацьованих прийомів. Але у творчості Петра Печорного настає мить, коли художній і життєвий досвід підштовхнули мистця до виконання серії робіт, які відрізняються від будь-яких, створених ним раніше. Стає ясно, яка сила і прагнення краси живе в мистцеві, як співіснують у його творчості мрії й реальність, тяжіння до «великої форми».

Стосовно графічного доробка Петра Печорного можна сказати, що це міцна основа його багатокрокового творчого процесу. Форма у його графічних роботах завжди пластично виокремлена з масиву об'ємів, що існують навколо, утворюючи предметний світ. У ній відсутній навіть натяк на аморфність, хоча і сам силует зображень, об'єми, переходи, опуклості часто утворені з нібито нематеріальних орнаментальних мотивів («Український Самсон» 2006 р.) [25].

Багаті на розмаїття композиції творів Петра Печорного розкривають художника як вишуканого графіка та живописця. Майстерність керамічних розписів доповнюється філософським осмисленням подій певної історичної епохи та хрестоматійних літературних або міфологічних сюжетів. Не лише споглядальність, але й драматизм притаманні творам мистця, в яких відображені народження і загибель, творення й руйнація. Героїзм і побратимство оспівуються художником. У найрізноманітніших виявах, ракурсах, сюжетних колізіях фігурують у керамічних тарелях, вазах, глеках, скульптурних композиціях звитязці-козаки, козаки Мамаї (подібних сюжетів у майстра існує понад сімдесят). Як і в народних картинах, обличчя Козака Мамає канонізоване, але в кожній роботі художник прагне зробити цей типаж більш виразним.

Маючи ґрунтовну академічну освіту, мистець особливо цінує професіоналізм. Можливо, тому так важливо для нього передати власні думки, які стали результатом осмислення не тільки мистецьких процесів, а й життєвого досвіду, іншим. Він віддає свої сили, досвід та авторитет визнаного мистця, щоб українська кераміка отримала нові імпульси для розвитку, викладаючи на кафедрі художніх виробів з кераміки та скульптури Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

Найсучаснішою і важливою функцією мистецтва Петра Печорного є те, що своїми творами, в яких традиція поєднується із сучасним сприйняттям світу, він допомагає українцеві ідентифікуватися. Його творчість відроджує і посилює в душі почуття національного, а отже, сприяє консолідації народу. Як педагога, Петра Печорного можна ставити в ряд з такими значущими художниками- педагогами, як М. Бойчук та В. Кричевський, а педагогічні методи та написані художником книжки можуть застосовуватися в процесі навчання мистців.

Про творчість Петра Печорного написано багато книжок та статей, зняті документальні фільми, телевізійні передачі, але тема ця здається

невичерпною, тому що протягом довгого мистецького життя художник працює у різних жанрах і техніках. Слід зазначити, що написаного та знятого недостатньо в сучасному інформаційному просторі. Жодної книги Петра Петровича та монографії про нього немає у цифровому форматі, не існує їх в мережі інтернет, куди перемістилася значна частина сучасного життя суспільства. Творчість мистця такого рівня слід популяризувати не тільки серед вузького кола мистецтвознавців, а й серед пересічних громадян, учнів профільних закладів.

За словами українського культуролога В. Данилейка: «Є у нашій світі незнищенність – це віднайдена силою людського духа, творяща магма втіленої думки – затвержені в кераміці етноідеали людини розумної. Твори – материк духу українців яко творящої нації» [41, с. 10]. Підтвердженням цього є і творчий доробок Петра Печорного, змістовний контекст робіт якого утворюють пластичні і вербальні роздуми про долю і призначення людини, а у його роботах постає сучасна художня мова, як один з одухотворених, гідних шляхів мистецького поступу, в якому існує синтез минулого, традиційного та динамічності сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бежин І. Д., Храмов Ю. А. Кияни. Біографічний словник. Київ : Фенікс, 2004. 460 с.
2. Бекетова І. Дерево життя. *Музей українського декоративного мистецтва* : офіц. веб-сайт. URL: <https://www.mundm.kiev.ua/EXHIBIT/PECHORNY.SHTML> (дата звернення: 15.10.2021)
3. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры. Москва : Политиздат, 1990. 413 с.
4. Богова Л. В. Бобков Іван Володимирович. *Енциклопедія сучасної України* : офіц. вебсайт. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=22998 (дата звернення 3.11.21)

5. Бондаревская Е. В. Концепция личности ориентированного образования и целостная педагогическая теория. *Школа духовности*. 1999. № 5. С. 48–49.
6. Вернісажі та презентації Українського фонду культури 2005. Київ : Родослав, 2006. С. 16.
7. Вітковська І. Шевченківські твори оживають у руках Петра Печорного. *Чернігівський формат*. 2015. 7 бер. URL: https://format.cn.ua/news/shevchenkivski_tvori_ozhivajut_u_rukakh_petra_peshornogo_foto/2015-03-07-1079 (дата звернення: 20.10.2021)
8. Выставка произведений художников Украинской ССР : кат. выст. / Москва, 1972. С. 29.
9. Гаврилюк О. Роль якостей педагога та інноваційних процесів у рефлексивному керівництві діяльністю учнів та у формуванні сучасної моделі випускника професійної школи. *Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн* : наук.-мист. студії / Київ. держ. інститут декор.-прикл. мист. і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: Чобітько М. Г. (голова), Міщенко І. І. та ін. Київ–Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2009. № 1. С. 104–109.
10. Гончаренко Н. В. Духовная культура: источники и движущие силы прогресса. Київ : Наукова думка, 1980. 379 с.
11. Декоративні тарелі Петра Печорного за мотивами творів з «Кобзаря» Т. Г. Шевченка : кат. Київ, 2011. 58 с.
12. Єфремова В. Майстер декоративно-прикладного мистецтва. *Хрещатик*. 2013. № 10. С. 2.
13. Зіненко Т. М. Симпозіуми художньої кераміки України кінця ХХІ століття як явище сучасної культури. Київ : Нац. акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучас. мистецтва, 2014. 16 с.
14. Зінченко С. Сучасний викладач – андрагог: ціннісний аспект. *Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн*: наук.-мист. студії / Київ. держ. інститут декор.-прикл. мист. і дизайну ім. М. Бойчука. Київ–Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2009. № 1. С. 110–111.

15. Кагарлицький М. Вогневі вірний побратим. *Дніпро*. 2003. № 11–12. С. 134–140.
16. Кагарлицький М. Душа з вогнем обійнялася. *Літературна Україна*. 1998. 6 січ. С. 6.
17. Карпенко М. На Перуновій обміліні: книга-видання. Київ : Вадим Карпенко, 2000. 175 с.
18. Козельська Г. Світ Божий, як Великдень. *Вечірня Полтава*. 2002. № 18. 1 травня. С. 1.
19. Копайгоренко В. В. Роль особистості у мистецькій педагогіці (педагогічні практики українських художників-керамістів). *Мистецька освіта: методологія, теорія, практика* : зб. наук. пр. / Київ. держ. акад. декор.-приклад. мист. і дизайну ім. М. Бойчука. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2019. Вип. 1. С. 361–363.
20. Костюк В., Костюк. Н. Прилетіла ластівка. Київ : Український письменник, 2016. 78 с.
21. Лагутенко О. Моделі національного культурного відродження у творчості В. Кричевського, М. Бойчука, Г. Нарбута: *Нариси з історії української графіки ХХ століття*. Київ : Грані-Т, 2007. 168 с.
22. Ликова О. У мистецтві головне – відсутність фальші. *Український керамологічний журнал*. 2002. № 4. С. 122–123.
23. Лихачев Д. С. Земля родная: Книга для учащихся. Москва : Просвещение, 1983. 256 с.
24. Майданець-Баргилевич О. Роль митця у збереженні та трансформації народної культури. *Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн* : наук.-мист. студії / Київ. держ. інститут декор.-приклад. мист. і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: Прядка В. М. (голова), Міщенко І. І. та ін. 2012. № 6–7. Київ–Чернівці : Видавничий дім «Родовід». С. 131–136.
25. Міщенко І. Графіка Петра Печорного: синтез традиції та сучасного формотворення. *Етнодизайн у контексті українського національного*

- відродження та європейської інтеграції*. Кн. 2. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2019. С. 281–285.
26. Нагірняк Л. І. *Кераміка : альбом автор. робіт*. Київ, 2012. 32 с.
27. Нагірняк Леонід Іванович. Колектив кафедри. *Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука* : офіц. вебсайт. URL: <https://kdidpamid.edu.ua/academy/nagirnyak-leonid-ivanovuch/> (дата звернення 6.11.21)
28. Онищенко В. *Виставки. Українське слово*. 2002. Ч. 2. С. 13.
29. Онищенко В. *Світ кераміки. Шлях перемоги*. 2006. № 32. С. 14.
30. Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського : офіц. вебсайт. URL: <http://www.collegium-opishnya.com.ua/school-info/> (дата звернення 3.11.21)
31. Осадча О. «Кобзар» Шевченка – на тарелях Печорного. *Слово просвіти*. офіц. вебсайт. URL: <http://slovoprosvity.org/2012/02/08/kobzar-shevchenka-na-tareliakh-pechorn/> (дата звернення: 16.10.21).
32. Отрошко. Л. *Природні мотиви в мистецькій творчості українців. Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн : наук.-мист. студії / Київ. держ. інститут декор.-прикл. мист. і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: Чобітько М. Г. (голова), Міщенко І. І. та ін. Київ–Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2009. № 1. С. 233–238.*
33. Перцов І. Є. *Кераміст Петро Печорний. Народна творчість та етнографія*. 1984. Ч. 1. С. 43–48.
34. Петро Петрович Печорний : кат. вист. Спільки художників України, КОСХУ; укладач Д. І. Ульянова, Київ : Поліграфкнига, 1989. 64 с.
35. Петро Печорний. *Petro Pechornu* : альбом / за ред. М. Маричевського. Київ : Софія-А, 2005. 112 с.
36. Петро Печорний : альбом. Київ : Софія-А, 2014. 159 с.
37. Петро Печорний. *Художники України: Живопис. Графіка. Скульптура. Декоративно-прикладне мистецтво* : Творчо-біографічний довідник. Київ : ППРЕЗ, 2001. С. 170.

- 38.Петро Печорний: Декоративний розпис. Пейзаж. Натюрморт : альбом. Київ : Остап Ханко, 2015. 246 с.
- 39.Печорний П. Декоративні тарелі Петра Печорного за мотивами творів з «Кобзаря» Т. Г. Шевченка. Київ, 2011. 58 с.
- 40.Печорний П. Монументальне та декоративно-прикладне мистецтво Києва : каталог. Київ : Мистецтво, 1991. 112 с.
- 41.Печорний П. На отчій землі: спогади / упоряд. О. Ханко. Київ : Видавець Остап Ханко, 7516 (2008). 170 с.
- 42.Печорний П. П. II Національний симпозиум гончарства Опішне-2001. 25 червня – 5 серпня 2001. *АНТ*. 2002. № 7. С. 41–45.
- 43.Печорний П. Рисунки з натури : альбом. Київ : Софія-А, 2018. 200 с.
- 44.Печорний П. П. Дивовижний матеріал – глина. *Національні традиції у декоративно-прикладному мистецтві* : матеріали наук.-практ.конф. викладачів і студентів КДЦПМД (Київ, 20 квітня 2006 р.). Київ : Видавничий центр Мистецького благодійного фонду імені Михайла Бойчука, 2006. С. 37–40.
- 45.Печорний П. П. Кафедра художніх виробів з кераміки та скульптури. *Мистець*. 2013. № 39–41. С. 46–54.
- 46.Печорний П. П. Маю справу з вічним матеріалом, що у вогні не горить і у воді не тоне. Комітет з національної премії України імені Тараса Шевченка : офіц. вебсайт. URL: <http://www.knpu.gov.ua/content/-петро-печорний> (дата звернення: 17.10.2021).
- 47.Печорний Петро Петрович. Графіка : альбом / вст. ст. В. Підгора. Київ : Софія-А, 2015. 272 с.
- 48.Підгора В. Відродження космогонії древніх. *Образотворче мистецтво*. 2001. № 3. С. 59.
- 49.Підгора В. Вперед до витоків. *Культура і життя*. 1998. № 5. С. 3.
- 50.Підгора В. Герої не потрібні лише рабам. *Соціальна політика*. 2002. № 41. С. 8.

51. Підгора В. Графіка Петра Печорного. *Українська культура*. Київ, 2006. № 7. С 18–19.
52. Підгора В. Дерево життя Петра Печорного. *Однокласник*. 2002. № 4. С. 23.
53. Підгора В. Живий дух традиції: Акварелі Петра Печорного. *Культура і життя*. 2001. № 14. С. 3.
54. Підгора В. Пастелі Петра Печорного. *Культура і життя*. 2003. № 16. С. 4.
55. Підгора В. Портрет села в інтер'єрі. *Українська культура*. 2003. № 9. С 20–21.
56. Підгора В. Сходження до національного. *Українська культура*. 2002. Ч. 6. С. 20.
57. Підгора В. Творчість, яка допомагає українцеві ідентифікуватися. *Сучасність*. 2004. № 4. С. 142.
58. Підгора В., Ханко О. Камінний спалах: Петро Печорний. Кераміка і графіка. Київ : О. Ханко, 2007. 304 с.
59. Полтавська Ю. Зашифровано в символах. *Урядовий кур'єр*. : офіц. вебсайт. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/zashifrovano-v-simvolah/> (дата звернення 8.11.21)
60. Придатко Т. Пошуки образності у київських керамістів. *Образотворче мистецтво*. 1989. Ч. 4. С. 10.
61. Про державні нагороди України : Закон України від 16.03.2000 р. № 1549-III. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text> (дата звернення: 17.10.2021).
62. Скляренко Г. Проблема національного відродження в Українському мистецтві ХХ сторіччя. *Скрижалі Декоративне мистецтво і дизайн* : наук.-мист. студії / Київ. держ. інститут декор.-прикл. мист. і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: Прядка В. М. (голова), Міщенко І. І. та ін. Київ–Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2012. № 6–7. С. 112–124.
63. Федорук О. Шлях поступу. *Народна творчість та етнографія*. 1990. № 6. С. 74–78.

64. Ханко-Луговий О. Космоцентризм в українському гончарюванні. *Артанія*. 1999. Ч. 5. С. 16–17.
65. Хто є хто в економіці, культурі, науці Києва : у 5 т. / авт.-упоряд. В. Болгов. Київ : Одес, 2001. Т. 1. 430 с.
66. Чегусова З. Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен. Київ : ЗАТ Атлант ЮЕмСі, 2002. 511 с.
67. Чегусова З. Професійне декоративне мистецтво України доби глобалізації (кераміка, скло, текстиль): шляхи розвитку. *Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації* : колект. монографія / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2019. С. 54–88.

Додаток А

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Портрет Петра Петровича Печорного (фото 2014 р.)
2. Петро Печорний. Гончар (Автопортрет). 1986, шамот, солі, полива
3. Петро Печорний. Набір декоративних ваз «Сонячні». 1979, шамот, поливи
4. Петро Печорний. Люльки декоративні. 1967–1970, фаянс, підглазурний розпис, золочення
5. Петро Печорний. Рожевий диво-птах. 1996, шамот, поливи
6. Петро Печорний. Берегиня на коні. 1995, шамот, солі

7. Запорожці. 1995, шамот, солі
8. Петро Печорний. Табун. 1991, шамот, поливи
9. Петро Печорний. Переможець. 1993, шамот, солі
10. Петро Печорний. Кирило Кожум'яка. 1982, фаянс, підглазурний розпис
11. Петро Печорний. Ілля Муромець. 1982, фаянс, підглазурний розпис
12. Петро Печорний. Богдан Хмельницький. 1982, фаянс, підглазурний розпис
13. Петро Печорний. Дарувала шиту шовками хустину, щоб згадував на чужині. 2010–2011, кераміка, розпис ангобами, поливи
14. Петро Печорний. Затихло все, тільки дівчата та соловейко не затих. 2010–2011, кераміка, розпис ангобами, поливи
15. Петро Печорний. Корабель щастя. 1985, шамот
16. Петро Печорний. Декоративне панно «Дерево життя». 1985, шамот, поливи
17. Петро Печорний. Сам-хазяїн. 1962, папір, туш, перо
18. Петро Печорний. Дівчина з голубими очима. 1961, папір, олівець, пастель
19. Петро Печорний. На Ладозі. 1964, папір, вугільний олівець
20. Петро Печорний. Портрет Людочки. 1965, папір, вугіль
21. Петро Печорний. Павел. Мрії. 1965, папір, олівець
22. Петро Печорний. Автопортрет. 1975, папір, олівець
23. Петро Печорний. Дерево життя. 2009, папір, кольорові олівці
24. Петро Печорний. Світовиди (ескіз до кераміки), папір, акварель
25. Петро Печорний. Побратими. 2000, папір, туш, перо
26. Петро Печорний. Совість землі. 2000, папір, туш, перо
27. Петро Печорний. Ілюстрації до книги М. Карпенка «На Перуновій обміліні». 2000, папір, туш, перо
28. Петро Печорний. Ілюстрації до книги В. Костюка, Н. Костюк «Прилетіла ластівка». 2016, папір, туш, перо

- 29.Петро Печорний. Козаки-Мамаї Петра Печорного, папір, акварель, темпера
- 30.Петро Печорний. Голубий сон. 2002, папір, акварель, темпера
- 31.Петро Печорний. Портрет натурника. 1962, папір, темпера
- 32.Петро Печорний. Дівчина в червоному. 1964, папір, темпера
- 33.Петро Печорний. На хуторі. 1997, картон, олія
- 34.Петро Печорний. Пейзаж з синім візком. 1997, картон, олія
- 35.Петро Печорний. Після дощу. 1962, папір, акварель
- 36.Петро Печорний. Соняшники в білій вазі. 1999, папір, пастель
- 37.Петро Печорний. Чорнобривці. 1998, папір, пастель